

GENDER AKCIONI PLAN GRADA GORAŽDE
ZA PERIOD OD 2025. DO 2027. GODINE

Goražde, 2025. godine

I. Sadržaj

I. SADRŽAJ.....	2
II. UVOD	3
III. PRAVNI I INSTITUCIONALNI OKVIR ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	5
PRAVNI OKVIR ZA IZRADU GENDER AKCIONOG PLANA GRADA GORAŽDE	7
IV. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U GRADU GORAŽDE	9
OSNOVNI PODACI.....	9
INSTITUCIONALNI MEHANIZAM ZA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA GRADA GORAŽDE.....	11
RODNO-ODGOVORNA ANALIZA BUDŽETA GRADA GORAŽDE	12
STANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA U GRADU GORAŽDE	13
<i>Stanovništvo</i>	<i>14</i>
<i>Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima.....</i>	<i>17</i>
<i>Obrazovanje, nauka, kultura i sport.....</i>	<i>24</i>
<i>Socijalna zaštita</i>	<i>30</i>
<i>Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu ljudima</i>	<i>34</i>
<i>Zdravlje.....</i>	<i>36</i>
<i>Javni život</i>	<i>37</i>
<i>Ravnopravnost spolova u kontekstu zaštite okoliša i klimatskih promjena.....</i>	<i>40</i>
V. STRUKTURA GENDER AKCIONOG PLANA GRADA GORAŽDE	43
VI. CILJEVI I AKTIVNOSTI GENDER AKCIONOG PLANA GRADA GORAŽDE ZA PERIOD 2025. – 2027. GODINE.....	44
OSNOVNI POJMOVI I DEFINICIJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA	60

II. UVOD

Gender akcioni plan (GAP) Grada Goražde je strateško-planski dokument grada koji svojom implementacijom treba da potiče budući rast i razvoj zajednice, te unaprijedi ravnopravnost spolova u zajednici. Uvođenje principa ravnopravnosti spolova u razvojne politike, strategije, projekte i programe je od posebnog značaja na lokalnom nivou, jer je lokalni nivo vlasti najneposredniji i najbliži građanima/kama.

Ravnopravnost spolova predstavlja jednaka prava i slobode, vidljivost i zastupljenost žena i muškaraca u svim područjima javnog i privatnog života. Postizanje ravnopravnosti spolova je ključno za zaštitu fundamentalnih ljudskih prava, razvijanje demokratskog društva, poštivanje vladavine prava, te ekonomski rast i konkurentnost. Iako je vidljiv napredak Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti spolova razlike su još uvijek prisutne u mnogim područjima.

Gender akcioni plan Grada Goražde se odnosi na period od 2025. do 2027. godine i usklađen je sa odgovarajućim strateškim dokumentima i politikama koje se odnose na tematiku rodne ravnopravnosti i lokalnog razvoja, i to sa Zakonom o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine (2023.-2027.), kao i sa drugim strategijama na državnom, entitetskom, kantonalnom i lokalnom nivou (Strategija razvoja Grada Goražde 2017-2026, Strategija razvoja - 2024 - 2027. (prilagođena i revidirana), Strategija za mlade Grada Goražde 2024-2028. godina, Lokalni akcioni plan za zapošljavanje Grada Goražde 2024 – 2026, Gender akcioni plan Bosansko-podrinjski kanton Goražde za period 2021. godine do 2024. godine i td.).

Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini obaveza svakog nivoa vlasti se sastoji od sljedećih segmenata:

- (a) analiza stanja spolova u određenoj oblasti;
- (b) implementacija donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
- (c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.

Gender akcioni planovi na nivou jedinica lokalne samouprave su stoga najefikasniji način provođenja ove obaveze.

U skladu sa Statutom Grada Goražde¹ utvrđeno je između ostalog da:

„U vlastite nadležnosti Grada posebno spadaju:

- osigurava i štiti ljudska prava i osnovne slobode, u skladu sa Ustavom;
- donosi Budžet Grada;
- donosi okvirne strateške i podstrateške dokumente i stvara uvjete za privredni razvoj i zapošljavanje;
- utvrđuje politiku predškolskog obrazovanja, unapređuje mreže ustanova, te upravlja i finansira javne ustanove predškolskog obrazovanja;
- osniva, upravlja, unapređuje i finansira ustanove osnovnog obrazovanja;

¹ „Službene novine Grada Goražde“ Godina XI - Broj 5. Dostupno na <https://vijece.gorazde.ba/wp-content/uploads/2019/02/statut-18.pdf>

- osniva, upravlja, unapređuje i finansira ustanove i izgradnju objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta;
- ocjenjuje rad ustanova i kvaliteta usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i sporta, te osigurava finansijska sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta usluga, u skladu sa potrebama stanovništva i mogućnostima Grada;
- analizira stanje javnog reda i mira, sigurnosti ljudi i imovine, te predlaže mjere prema nadležnim organima za ova pitanja;
- organizuje, provodi i odgovoran je za mjere zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od elementarnih nepogoda i prirodnih katastrofa;
- donosi propise o porezima, naknadama, doprinosima i taksama iz nadležnosti Grada;
- preduzima mjere za osiguranje higijene i zdravlja;
- osigurava i vodi evidenciju o ličnim stanjima građana i biračkim spiskovima;
- organizuje efikasnu lokalnu upravu prilagođenu lokalnim potrebama;
- uspostavlja organizaciju mjesne samouprave;
- donosi akte i preduzima mjere radi postizanja jednakosti spolova;
- brine o zaštiti i unapređenju prirodnog okoliša;
- podstiče primjenu djelotvornih mjera radi zaštite životnog standarda i zbrinjavanja socijalno ugroženih lica;
- njeguje tradicionalne vrijednosti, a posebno kulturno naslijeđe;
- rješava i druga pitanja, u skladu sa Ustavom i zakonom.“

Odlukom Gradonačelnika Grada Goražde broj 02-04-2-4202/24 od 20.11.2024.godine inicirana je izrada Gender akcionog plana za period od 2025. do 2027. godine kao strateškog dokumenta za dosljedno provođenje statutarne obaveze jer se njime osigurava koordinirano i usmjereno djelovanje kako Gradskih službi tako i Gradskog vijeća.

Sam Gender akcioni plan je usklađen sa vizijom Strategije razvoja Grada Goražde (Revidirana i usklađena) 2024-2027². Vizija koja je definirana u Strategiji je:

„GORAŽDE - Uređen grad, poduzetnih i zadovoljnih ljudi.“

Proces izrade Strategije razvoja Grada Goražde u svim fazama karakterisalo je ostvarivanje zakonskih principa razvojnog planiranja koji obuhvataju: otvoreni metod koordinacije, ravnopravnost spolova i jednake mogućnosti za sve građane, vertikalna i horizontalna koordinacija, partnerstvo, javnost i transparentnost u procesu razvojnog planiranja.

U samoj Strategiji je navedeno da: Na području grada primjenjuje se Zakon o ravnopravnosti spolova BiH, kojim je ženama formalno-pravno osigurana ravnopravnost i mogućnost da biraju i budu birane bez diskriminacije putem izbora, da ravnopravno učestvuju u raspodjeli funkcija vlasti i na mjestima odlučivanja, u svim javnim tijelima i odborima putem imenovanja, postavljenja, delegiranja što je vidljivo u procesima upravljanja i implementiranja javnih

² Strategija razvoja Grada Goražde (Revidirana i usklađena) 2024-2027, Dostupna na <https://gorazde.ba/strateski-dokumenti/>

politika.

III. Pravni i institucionalni okvir za ravnopravnost spolova

Ustav BiH garantira visok stepen međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda jer sadrži 15 najvažnijih instrumenata za zaštitu ljudskih prava, među kojima je i CEDAW³ čime se BiH obavezuje da primjeni najviše međunarodno priznate standarde ljudskih prava.

Ujedinjene nacije (UN) kao i države članice UN imaju, u skladu s Poveljom UN, obavezu da promoviraju prava čovjeka, dostojanstvo i vrijednost čovjekove ličnosti bez ikakve diskriminacije, što uključuje i zabranu diskriminacije na osnovi spola. Države članice su obavezne poštovati i promovirati ljudska prava i slobode kao osnove ekonomskog razvoja, mira i međunarodne sigurnosti. Nastavljajući pravnu tradiciju bivše Jugoslavije, ove obaveze je preuzela Bosna i Hercegovina kao članica UN od 22. maja 1992. godine. Na nivou Ujedinjenih nacija najvažniji dokumenti iz oblasti ravnopravnosti spolova je Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena – CEDAW.

Ravnopravnost spolova je osnovno pravo, zajednička vrijednost cijele Evropske unije, i predstavlja neophodan uslov za postizanje ciljeva Evropske unije koji se tiču razvoja, zapošljavanja i socijalne kohezije. Princip ravnopravnosti spolova i jednakog tretmana i jednakih mogućnosti za žene i muškarce je jedan od osnovnih pravnih principa Evropske unije, sadržan u osnivačkom ugovoru, kao i u mnogim direktivama, koje su transpozicijom inkorporisane u unutrašnje zakonodavstvo država članica. U tom kontekstu je od posebnog značaja treći Gender akcioni plan Evropske unije koji potvrđuje da je jedan od osnovnih prioriteta članica EU ali i prioriteta u predpristupnom procesu ravnopravnost spolova.

Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH⁴ (ZoRS BiH, „Službene novine BiH“ brojevi:16/03, 102/09 i 32/10) donesen je 2003. u BiH, a izmijenjen i dopunjen je 2009., čime su pravni standardi ravnopravnost spolova utvrđeni Konvencijom o ukidanju svih oblika diskriminacije žena postali sastavni dio pravnog sistema BiH. Prečišćen tekst Zakona je objavljen 2010. godine. Zakon je najvažniji instrument za razvijanje svijesti o pitanjima ravnopravnosti spolova i uvođenje principa ravnopravnosti spolova u javne politike i propise. Ovaj zakon uređuje, promovira i štiti ravnopravnost spolova i zabranjuje diskriminaciju, te jamči jednake mogućnosti svim građanima/kama, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života. Ciljevi Zakona u pogledu zabrane diskriminacije i osiguranja ravnopravnosti spolova su prikazani shematski ispod.

³ Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, Generalna skupština Ujedinjenih nacija, 1979.

⁴ Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst (“Službeni glasnik BiH” br. 32/10)

Pored toga, Zakon obavezuje sva državna tijela, na svim nivoima organizacije vlasti, i tijela lokalne samouprave, uključujući zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast, političke stranke, pravna lica s javnim ovlaštenjima, pravna lica koja su u vlasništvu ili pod kontrolom države, entiteta, kantona, grada ili općine ili nad čijim radom javni organ vrši kontrolu, da osiguraju i promoviraju ravnopravnu zastupljenost spolova u upravljanju, procesu odlučivanja i predstavljanju.

Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH je utvrđeno postojanje i obaveza uspostavljanja institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova. Ovo je izuzetno bitna pravna garancija, jer osigurava pravnu sigurnost institucija za ravnopravnost spolova. U skladu sa ZoRS BiH, ključni institucionalni mehanizmi za ravnopravnost spolova su Agencija za ravnopravnost spolova BiH Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i, na entitetskom nivou, Gender Centar Federacije BiH i Gender centar - Centar za jednakost i ravnopravnost spolova Vlade Republike Srpske.

Agencija i entitetski gender centri su ključne institucije za kreiranje sveobuhvatnog, sistemskog i koordiniranog pristupa provođenju ZoRS-a. Agencija i gender centri također zaprimaju i obrađuju molbe, žalbe i predstavke osoba i grupa osoba u kojima se ukazuje na povrede nekog prava iz ZoRS BiH u skladu sa Jedinstvenim pravilima za primanje i obrađivanje molbi, žalbi i predstavki osoba i grupa osoba („Službeni glasnik BiH“ broj 72/11). Agencija i gender centri pružaju stručnu podršku drugim institucijama u procesu provođenja obaveza iz ZoRS-a.

Mreža institucionalnih mehanizama za gender pitanja u BiH obuhvata i zakonodavnu i izvršnu vlast na svim nivoima vlasti. Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH, komisije za ravnopravnost spolova Doma naroda i Zastupničkog doma Parlamenta Federacije BiH, te Odbor jednakih mogućnosti Narodne skupštine Republike Srpske su aktivne i održavaju redovne sjednice, uključujući i tematske sjednice.

Osnovane su komisije za ravnopravnost spolova kantonalnih skupština u Federaciji BiH, a na lokalnom nivou djeluju komisije u okviru gradskihvijeća/skupština opština u skoro svim općinama u BiH. Više od 30% lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini je razvilo i/ili usvojilo i implementiralo lokalne akcione planove za ravnopravnost spolova.

Kako bi se osigurala dosljedna implementacija Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH 2006.

godine usvojen je prvi Gender akcioni plan u BiH⁵ (GAP BiH) za period 2006 -2011, kao prvi strateški dokument za uvođenje principa ravnopravnosti spolova u sve oblasti javnog i privatnog života (eng. *gender mainstreaming*). Drugi GAP BiH⁶ usvojen je 2013. godine za period 2013 -2017, a nakon toga i GAP BiH⁷ za period od 2018 – 2022. godine. 2023. godine usvojen je Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine za period 2023 -2027. godine⁸. GAP je strateški dokument koji sadrži strateške ciljeve, koji definišu prioritetne oblasti djelovanja, te programe i mjere za ostvarivanje tih ciljeva. Jedna od prioritetnih oblasti je rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima.

Cilj GAP BiH je da usmjeri resorna ministarstva i druge institucije u radu na uključivanju principa ravnopravnosti spolova u skladu sa članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, koji propisuje obaveze nadležnih institucija na svim nivoima vlasti u BiH. Na osnovu GAP BiH-a, institucije BiH donose godišnje operativne planove koji omogućavaju sistemsko i koordinirano djelovanje u procesu *gender minstreaming-a* u institucijama.

Pored GAP BiH, doneseni su i sprovode se i druge, sektorske, javne politike i strategije na nivou države i entiteta, koje doprinose uvođenju principa ravnopravnosti spolova u specifične prioritetne oblasti (nasilje na osnovu spola, rod i sigurnost, unapređenje položaja žena na selu, rodno odgovorno budžetiranje). Na nivou države usvojen je drugi po redu Akcioni plan za implementaciju Rezolucije Ljudska prava i slobode sigurnosti UN-a 1325 „Žene, mir i sigurnost“ u BiH za period 2014- 2017. („Službeni glasnik BiH“, 89/14), a 2018. godine i treći Akcioni plan za implementaciju Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1325 - Žene, mir i sigurnost u Bosni i Hercegovini za period 2018 - 2022. godine kao i Okvirna Strategija za provedbu Konvencije Ljudska prava i slobode Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015-2018. godine („Službeni glasnik BiH“, broj 75/15).

Pravni okvir za izradu Gender akcionog plana Grada Goražde

Uzimajući u obzir strukturu i ustavom određenu podjelu nadležnosti između različitih nivoa vlasti u BiH, donošenjem Zakona o ravnopravnosti spolova, Bosna i Hercegovina se odlučila da osigura mrežu institucionalnih mehanizama za ravnopravnost spolova na svim nivoima vlasti te je utvrđena obaveza svih nivoa vlasti da aktivno djeluju za ravnopravnost spolova i otklanjanje diskriminacije na osnovu spola. Ova obaveza je utvrđena u članu 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH koji glasi:

⁵ Gender akcioni plan u BiH („Službeni glasnik BiH, broj 41/09)

⁶ Gender akcioni plan BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 98/13)

⁷ Gender akcioni plan BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 89/18)

⁸ Gender akcioni plan BiH ("Službeni glasnik BiH", broj 82/23)

Član 24.

- (1) Organi vlasti na državnom i entitetskom nivou, kantonalni organi i organi jedinica lokalne samouprave, pravne osobe sa javnim ovlaštenjima, pravne osobe u većinskom vlasništvu države, u okviru svojih nadležnosti, dužni su poduzeti sve odgovarajuće i potrebne mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim Zakonom i Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na:
 - a) donošenje programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
 - b) donošenje novih ili izmjenu i dopunu postojećih zakona i drugih propisa radi usklađivanja sa odredbama ovog Zakona i međunarodnim standardima za ravnopravnost spolova;
 - c) provođenje aktivnosti i mjera Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine kroz redovne programe rada uz osiguranje budžetskih sredstava;
 - d) osiguranje prikupljanja, vođenja, analize i prikazivanja statističkih podataka razvrstanih po spolu;
- (2) Sastavni dio programa mjera radi postizanja ravnopravnosti spolova u svim oblastima uključuje, ali se ne ograničava na:
 - a) analizu stanja spolova u određenoj oblasti;
 - b) implementaciju donesenih državnih politika kroz akcione planove za ravnopravnost spolova;
 - c) mjere za otklanjanje uočene neravnopravnosti spolova u određenoj oblasti.
- (3) Nadležni zakonodavni, izvršni i organi uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini obavezni su osnovati odgovarajuće institucionalne mehanizme za ravnopravnost spolova koji će provoditi Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini, koordinirati realizaciju programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osigurati provođenje međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Nadležni državni, entitetski i kantonalni organi vlasti, kao i organi jedinica lokalne samouprave dužni su sve propise i druge akte iz svoje nadležnosti prije upućivanja u zakonsku proceduru dostaviti na mišljenje institucionalnim mehanizmima za ravnopravnost spolova radi usaglašavanja sa odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

Upravo je ovaj član Zakona o ravnopravnosti spolova osnovni pravni osnov za donošenje Gender akcionog plana Grada Goražde budući da se donošenjem ovog akcionog plana osigurava dosljednu primjenu ovog Zakona, ali i drugih obaveza općine u pogledu ravnopravnosti spolova. To je također slučaj i sa Gender akcionim planom Bosne i Hercegovine koji prepoznaje značaj djelovanja i ulogu lokalnih vlasti kada je u pitanju postizanje ravnopravnosti spolova. Kao nosioci odgovornosti, a u skladu s nadležnostima lokalnih vlasti, tijela jedinica lokalne samouprave su prepoznati u Strateškom cilju 1. zajedno sa tijelima odnosno institucijama Kantona, Federacije BiH kao i institucija BiH.

Strateški cilj 1. je izuzetno važan za kreiranje svih aktivnosti lokalnih zajednica jer prepoznaje

ključne prioritete u oblasti ravnopravnosti spolova kao i ciljeve koji bi se trebali postići do kraja provođenja Gender akcionog plana BiH. Na taj način dat je prioritetni okvir djelovanja i lokalnih zajednica i osam prioriteta koji su definisani bi trebali biti osnov svih programa mjera koje se donose na lokalnom nivou.

IV. Ravnopravnost spolova u Gradu Goražde

Za potrebe analize stanja ravnopravnosti spolova u Gradu Goražde izvršeno je prikupljanje i analiza dostupnih informacija i podataka što predstavlja i prvi korak u smislu člana 24. Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH.

Analiza stanja ravnopravnosti spolova je sagledana iz ugla ravnopravnosti spolova što omogućava utvrđivanje oblasti u kojima eventualno postoji diskriminacije ili nejednakosti u pristupu pravima, koristima i resursima između žena i muškaraca, djevojčica i dječaka po pojedinim oblastima. Pored toga ovaj pristup omogućuje da se istraže uzroci takvog stanja kao i da ukaže na to kako se oni mogu promijeniti jer daje osnovu na kojoj će se temeljiti akcioni plan.

Za potrebe ove analize prikupljeni su sljedeći podaci:

1. statistički podaci od strane Zavoda za statistiku,
2. administrativni podaci gradskih organa i službi,
3. urađena je analiza ključnih propisa i dokumenata Grada,
4. korištene su druga istraživanja i studije te stručna mišljenja.

Ovaj pristup je omogućio:

1. da se ukaže na prioritete i ključne ciljeve koje je potrebno ostvariti i
2. da se omogući utvrđivanje trenutnog stanja (ne)ravnopravnosti spolova kao i da utvrdi način na koji će se promjene mjeriti.

Osnovni podaci

Grad Goražde je administrativni i kulturni centar Bosansko-podrinjskog kantona, pozicioniran u istočnom dijelu Bosne i Hercegovine, na obali rijeke Drine u središtu njenog gornjeg toka, na istočnim obroncima planine Jahorine.

Grad Goražde se prostire na površini 248,8 km², što predstavlja 49,21% teritorije Bosansko-podrinjskog kantona (BPK), 0,95% teritorije Federacije BiH, odnosno 0,49% teritorije Bosne i Hercegovine. U gradu Goraždu živi 91% ukupnog stanovništva BPK.

U Federaciji BiH Goražde graniči na zapadu i sjeveru s općinama Foča-Ustikolina i Pale-Prača, dok na istoku i jugu graniči s opštinom Novo Goražde iz RS.

Od glavnog grada BiH, Sarajeva, Goražde je udaljeno 92 kilometra. Saobraćajne komunikacije povezuju grad Goražde magistralnim putevima sa Sarajevom, Višegradom i Fočom, hrvatskim i crnogorskim primorjem, te Srbijom, a kroz teritoriju grada protiče i rijeka Drina kao glavna saobraćajna arterija na području istočne Bosne. Saobraćajnu povezanost u narednom periodu

značajno može unaprijediti daljnji započeti razvoj komunikacija, prije svega prema Sarajevu (Tunel Hranjen) ali i prema Crnoj Gori. Ujedno razvoj pomenutih komunikacija približava dostupnost vazdušnog i željezničkog saobraćaja što može biti izuzetno značajno.

Grad Goražde čini 145 naseljenih mjesta organiziranih u 20 mjesnih zajednica, od čega su 4 gradske (Goražde I, Goražde II, Goražde III, Goražde IV), 3 prigradske (Vitkovići, Hubjeri, Zupčići) i 13 ruralnih MZ (Osanica, Osječani, Ilovača, Sadba, Kraboriš, Orahovice, Berič, Posestra, Mravinjac, Faočići, Rešetnica, Bogušići, Vranići).⁹

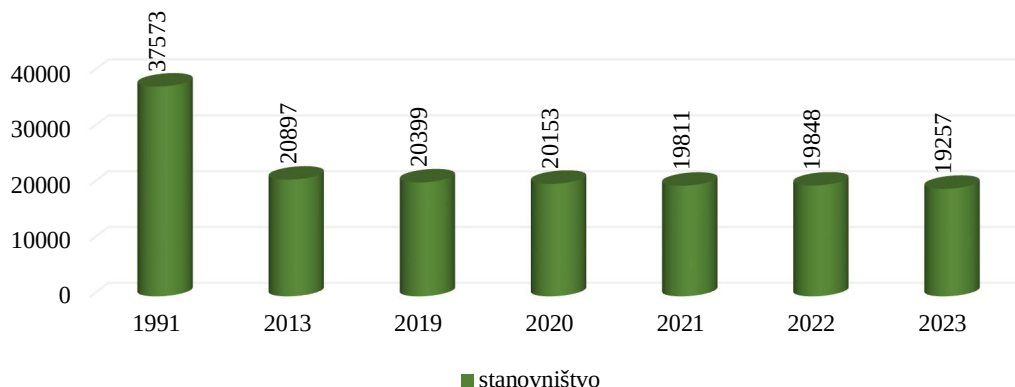
Na posljednjem popisu stanovnika iz 2013. godine u Goraždu je živjelo 20897 stanovnika od čega je 48,63% osoba muškog i 51,37% osoba ženskog spola. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku¹⁰, u 2023. godini u Goraždu je bilo ukupno 19257 stanovnika i to 9467(49,16%) osoba muškog spola i 9790 (50,84%) osoba ženskog spola. U odnosu na 2013. godinu, broj stanovnika u Goraždu se smanjio za 7,85%, pri čemu je procenat smanjenja broja stanovnika veći kod osoba ženskog spola (8,79%), u odnosu na smanjenje broja osoba muškog spola (6,85%).

STANOVNIŠTVO PREMA SPOLU U 2023.
GODINI

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Demografska statistika 2023.

STANOVNIŠTVO U GORAŽDU PREMA GODINAMA

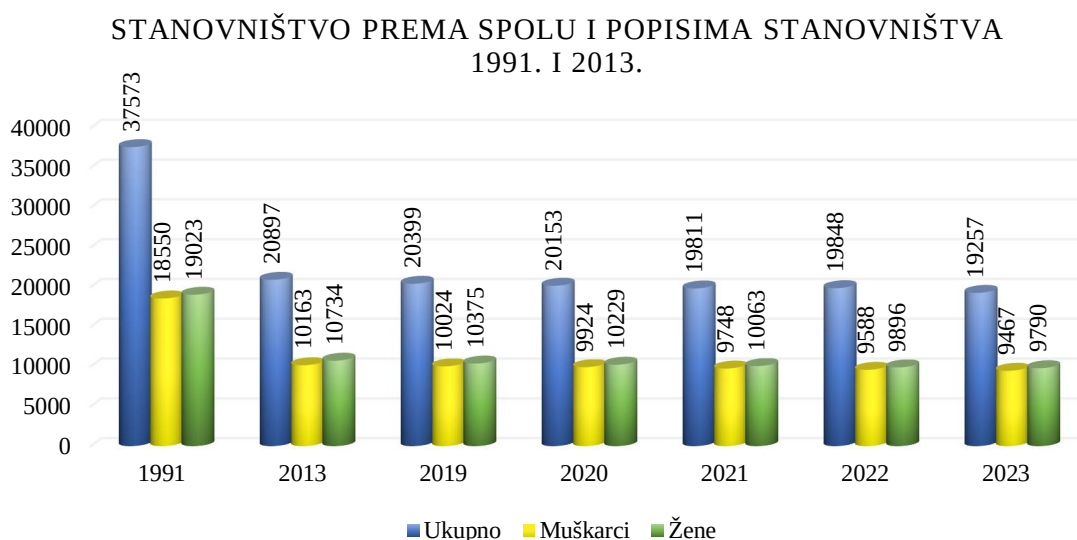
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis stanovništva, domaćinstava/kućanstava, stanova i poljuprivrednih gazdinstava 1991, Knjiga 1-starost i spol, bračni status, fertilitet ženskog stanovništva, popis 2013. godine, Demografska statistika 2023.

Na temelju indikatora koje prikuplja Federalni zavod za programiranje razvoja za 2023. godinu, kao što su BDP po glavi stanovnika i ukupni indeks razvijenosti općina, Grad Goražde je dvanaesti po razvijenosti u Federaciji Bosne i Hercegovine. Postotak radno sposobnog

⁹ Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

¹⁰ Federalni zavod za statistiku, Statistički bilten, Demografska statistika 2023., 2024. godine

stanovništva u Goraždu je 64,8%, a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, ukupan broj registriranih poslovnih subjekata na području grada u 2023. godini je bio 1309. Analiza registriranih pravnih lica po standardnoj klasifikaciji djelatnosti ukazuje na to da se većina ekonomske aktivnosti na području Grada Goražde odvija u oblasti trgovine na veliko i malo (trgovina na veliko i malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima), a potom ostale uslužne djelatnosti.¹¹

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Popis stanovništva, domaćinstava/kućanstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava 1991, Knjiga 1-starost i spol, bračni status, fertilitet ženskog stanovništva, popis 2013. godine, Demografska statistika 2023.

Institucionalni mehanizam za ravnopravnosti spolova Grada Goražde

U skladu sa nadležnostima, Komisija za zaštitu ljudskih prava i sloboda, ravnopravnost spolova i predstavke i pritužbe predstavlja institucionalni mehanizam za ravnopravnost spolova Gradskog vijeća Grada Goražde koje ima nadležnosti predviđene članom 24. Zakona o ravnopravnosti spolova BiH.

Član 48.

- Komisija za zaštitu ljudskih prava i sloboda, jednakopravnost spolova i predstavke i pritužbe:
- razmatra pitanja ostvarivanja i zaštite sloboda i prava građana, a posebno pitanja vezana za kršenje sloboda i prava od strane gradskih službi za upravu i institucija koje vrše javna ovlaštenja iz nadležnosti Grada;
- ukazuje na pojave i probleme u ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava i sloboda na području Grada i predlaže mjere Vijeću u cilju zaštite ljudskih prava i sloboda;
- prati i izvještava Vijeće o položaju žena na području Grada Goražde i o provedbi zakonom njihovih priznatih prava;

¹¹ Federalni zavod za statistiku, Bosansko-podrinjski kanton u brojkama, 224.

- promoviše jednaka prava i mogućnosti za muškarce i žene;
- razmatra prijedloge građana, udruženja građana, institucija i organizacija za unapređenje
- jednakopravnosti spolova i podnosi izvještaj o tome Vijeću sa prijedlozima mjera i aktivnostima koje treba preduzeti;
- razmatra predstavke i pritužbe koje građani upućuju ili neposredno podnose Vijeću i daje prijedloge Vijeću;
- ispituje putem nadležnih službi osnovanost predstavki i pritužbi;
- nalaže nadležnim službama preduzimanje na zakonu zasnovanih mjera te o tome obavještava podnosioca predstavki i pritužbi;
- neposredno radi na predstavkama i pritužbama koje se odnose na prava i dužnosti za koje je u Ustavu i Zakonu utvrđeno da ih obavlja Grad preko svojih službi i o svome stavu obavještava podnosioca predstavke odnosno pritužbe i predlaže nadležnim službama mjere za rješavanja pitanja i problema iznesenih u predstavkama i pritužbama;
- razmatra inicijative građana i organizacija za pokretanje pitanja odgovornosti nosioca javnih funkcija koje bira i imenuje Vijeće i dostavlja ih nadležnim tijelima i Vijeću zajedno sa svojim mišljenjem o tome;
- vrši i druge poslove određene ovim Poslovníkom.

Za ostvarivanje ovih nadležnosti kao optimalno rješenje nameće se donošenje Gender akcionog plana Grada Goražde 2025-2027. kao instrumenta za usmjereno i koordinirano djelovanje svih gradskih organa i službi za ravnopravnost spolova, kao i formiranje Tima za praćenje i izvještavanje realizacije GAPa. Tim bi trebao da uključuje predstavnike svih komisija i gradskih službi koji bi izvještavali o napretku iz svojih nadležnosti, a na ovaj način bi se obezbijedilo potrebno vrijeme i resursi za osiguranje neophodnih kapaciteta. Pored toga potrebno je osigurati i jačanje kapaciteta gradskih službi kako bi u potpunosti preuzele svoje uloge u pogledu kako provođenja aktivnosti Gender akcionog plana tako i nastavka provođenja redovnih analiza stanja ravnopravnosti spolova.

Rodno-odgovorna analiza budžeta Grada Goražde

Budžet za 2024. godinu Grada Goražde je iznosio 15.863.000,00KM dok je u Budžet za 2023. godinu iznosio 13.732.800,00KM. Prema nacrtu Budžeta za 2025. godinu planirana su sredstva u iznosu od 17.391.460,00KM.

Razvojni budžet omogućava da se kroz uvođenje rodno odgovornog planiranja i programiranja osigura da se dostupnim sredstvima utiče na sve razvojne ciljeve tako i na (ne)ravnopravnost spolova.

Prema klasifikaciji rashoda i izdataka Budžeta Grada za 2025. godinu po fiskalnoj klasifikaciji, za porodicu i djecu je planirano 110.000,00KM dok je za isplate stipendija u 2025. godini prema nacrtu Budžeta izdvojeno 20.000,00KM. U Budžetu za 2024. godinu planirano je 422.000,00KM za *Vlastite javne prihode od pružanja usluga cikličnog obrazovanja, škole u*

prirodi, produženi boravak u školama, školarina, upisnina (ovo nije u nadležnosti grada) i sl.- JU za predškolski odgoj i obrazovanje-boravak djece u vrtiću, a u nacrtu Budžeta za 2025. godinu za isto je predviđeno 478.500,00KM.

Rodno odgovorno budžetiranje ne podrazumijeva različite budžetske linije za žene ili muškarce već osiguravanje da žene i muškarci imaju jednake koristi od budžeta te da se njihove različite potrebe zadovolje. Pored toga sasvim je jasno da i svi drugi razvojni programi imaju ili mogu imati uticaja na ravnopravnost spolova. Međutim, bez podataka o tome kako se kreiraju prioriteta u okviru navedenih programa nije moguće utvrditi da li oni zaista imaju taj uticaj. Ako se na primjer uzmu u obzir podaci u oblasti zaposlenosti/nezaposlenosti (2023. godine) prema kojima je u strukturi nezaposlenih 17,99% više nezaposlenih osoba ženskog spola, a u strukturi zaposlenih 5,42% više osoba muškog spola, onda bi grantovi u okviru programa aktivne politike zapošljavanja trebali da odgovore na te razlike. Trenutno informacije o tome do koje mjere ovaj program odgovara na ovo stanje ne postoje.

Jasno je da i dalje postoji potreba za jačanje kapaciteta nadležnih službi da u procesu planiranja svih programa i aktivnosti pa tako i budžeta analiziraju stanje u svojoj oblasti te da u odnosu na utvrđeno stanje utvrde mjere kojima će se osigurati da Grad kroz svoje programe utiče na (ne)ravnopravnost spolova.

Stanje ravnopravnosti spolova u Gradu Goražde

Za potrebu izrade ovog Gender akcionog plana prikupljeni su dostupni podaci koji su razvrstani po spolu. U tu svrhu prikupljeni su statistički podaci koji su dostavljeni od strane Federalnog zavoda za statistiku, Centralne izborne komisije BiH te su korišteni i administrativni podaci kojima raspolaže Grad Goražde. Pored toga izvršena je analiza javno dostupnih podataka o stanju ravnopravnosti spolova u Gradu Goražde. Svi podaci su analizirani iz ugla ravnopravnosti spolova te su interpretirani u odnosu na trendove (ne)ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini.

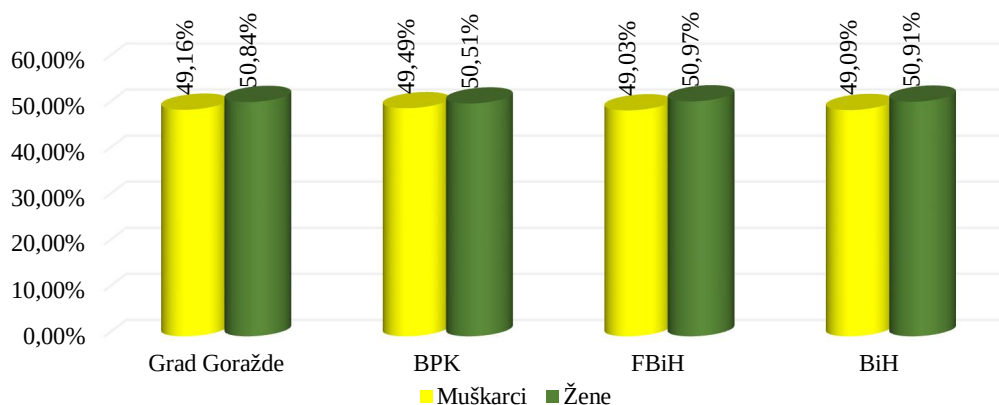
Oblasti za utvrđivanje stanje ravnopravnosti spolova su bazirani na prioritetima koji su prepoznati u Gender akcionom planu Bosne i Hercegovini i to:

- Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima
- Obrazovanje, nauka, kultura i sport
- Socijalna zaštita
- Zdravlje
- Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu ljudima
- Javni život i donošenje odluka
- Rod i sigurnost
- Ravnopravnost spolova u kontekstu zaštite okoliša i klimatskih promjena.

Stanovništvo

U Gradu Goražde živi približno jednak broj osoba oba spola. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku¹², u 2023. godini je bilo 50,84% osoba ženskog spola i 49,16% osoba muškog spola. Razlika od 1,68% je nešto veća u odnosu na razliku Bosansko-podrinjskog kantona (1,02%), a manja od razlike koja postoji kada se sagledaju podaci na nivou FBiH koja iznosi 1.95% i 1,82% na nivou BiH.

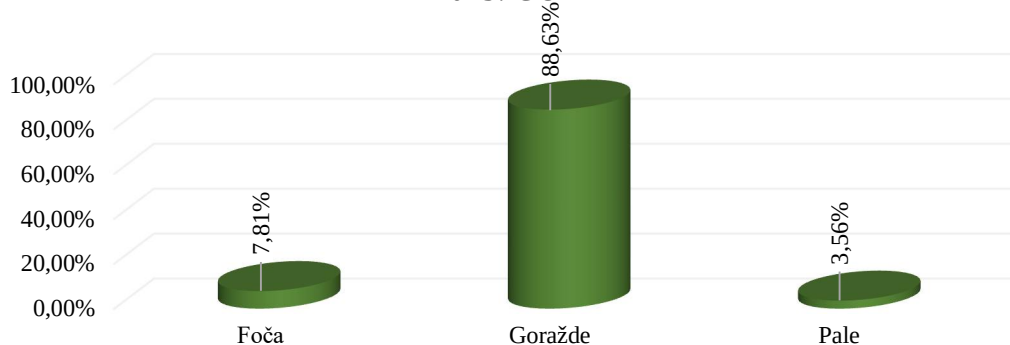
PREGLED BROJA STAVNIKA PREMA SPOLU U 2023. GODINI

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Demografska statistika 2023.

Stanovništvo Grada Goražde čini više od 88% stanovnika u Bosansko-podrinjskom kantonu.

STANOVNIŠTVO U BOSANSKO-PODRINJSKOM KANTONU U 2023. GODINI

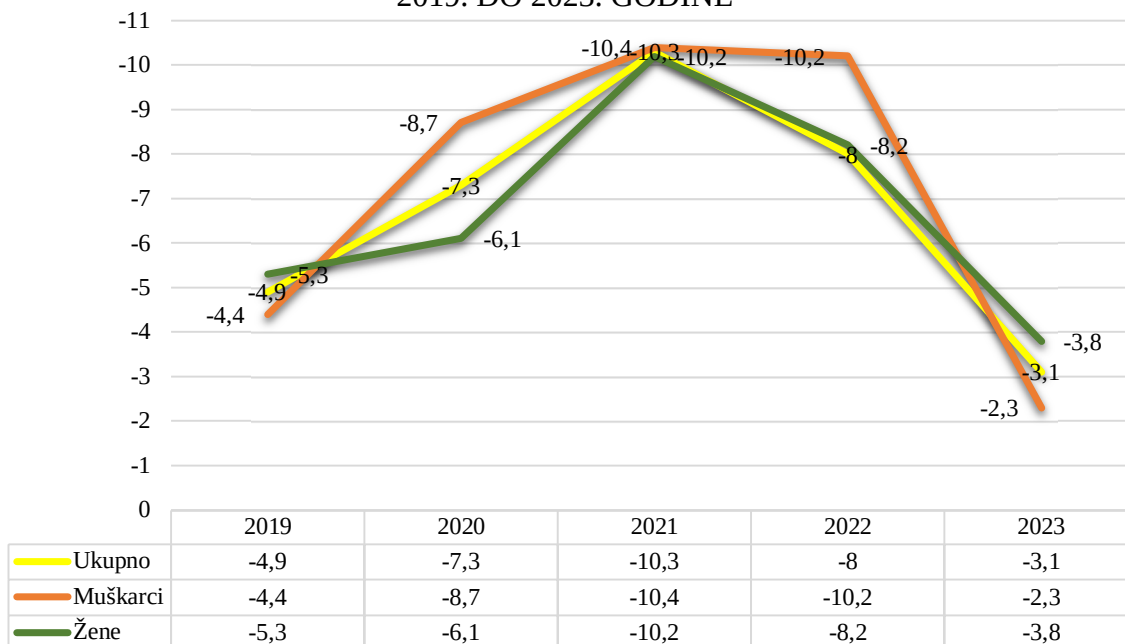
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Demografska statistika 2023.

Ukoliko se posmatraju podaci za period od 2019. do 2023. godine, stopa prirodnog priraštaja u Gradu Goraždu je bila najviša u 2023. godini iznosila -3,1 (stopa nataliteta 9,6, a stopa mortaliteta 12,7). Stopa prirodnog priraštaja je nešto viša kod osoba muškog spola (-2,3) u odnosu na osobe ženskog spola (-3,8) što odgovara priradajućim stopama nataliteta i

¹² Demografska statistika 2023, Federalni zavod za statistiku, 2024., dostupno na [Demografska-statistika.pdf \(fzs.ba\)](https://fzs.ba)

mortaliteta.¹³

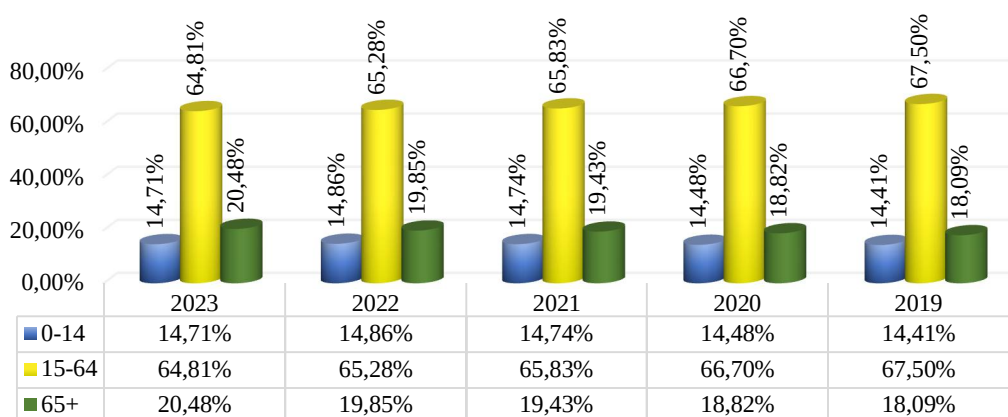
STOPA PRIRODNOG PRIRAŠTAJA U GORAŽDU ZA PERIOD OD 2019. DO 2023. GODINE

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Demografska statistika 2023.

Ukoliko se posmatraju dobne skupine stanovništva u periodu od 2019. do 2023. godine, može se zaključiti da se povećalo učešće stanovništva iznad 65 godina starosti i to za 2,39%, kao i stanovništvo u dobnoj skupini do 14 godina starosti (0,30%), dok se učešće stanovništva u dobnoj skupini od 15 do 64 godine starosti smanjilo i to za 2,69%. Iako procenti pada odnosno rasta određenih dobni skupina stanovništva nisu veliki, mora se uzeti u obzir da se povećao broj stanovnika koji nisu radno sposobni, a smanjio udio radno sposobnog stanovništva odnosno stanovništva u dobnoj skupini od 15 do 65 godina starosti.

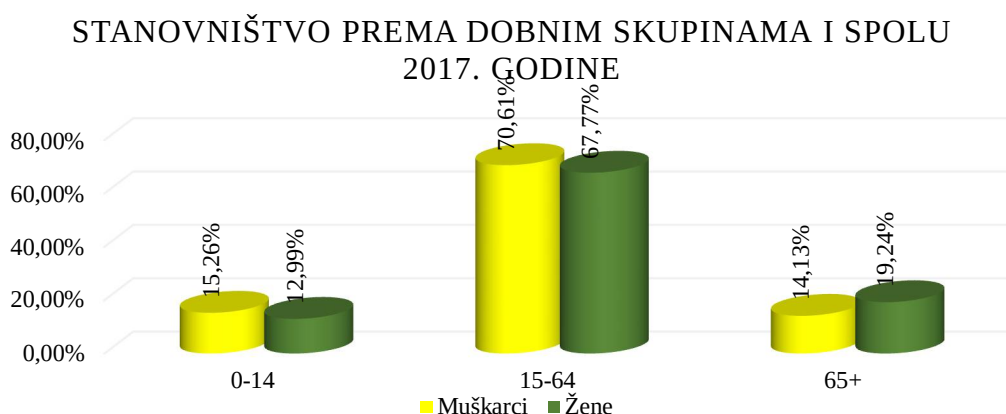
STANOVNIŠTVO PREMA DOBNIM SKUPINAMA OD 2019. DO 2023. GODINE

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bosansko-podrinjski kanton u brojkama od 2020. do 2024. godine

¹³ Ibid

Podaci o stanovništvu po starosnim grupama i spolu nisu dostupni nakon 2017. godine. Ukoliko se posmatraju dostupni podaci iz 2017. godine, može se izvesti zaključak da je broj dječaka od 0-14 za 2,28% veći u odnosu na broj djevojčica, te da je broj osoba ženskog spola za 2,83% bio manji od broja osoba muškog spola u dobnoj skupini od 15 do 64 godine, ali i da je najveća najveća razlika u starosnoj grupi od 65 i više godina starosti gdje je osoba ženskog spola bilo 5,11% više. Uzrok ovih razlika u korist osoba ženskog spola se mogu naći u činjenici da je životni vijek i očekivani životni vijek veći za osobe ženskog spola. Trenutni očekivani životni vijek za osobe ženskog spola je za 5 godina duži od očekivanog životnog vijeka za osobe muškog spola.

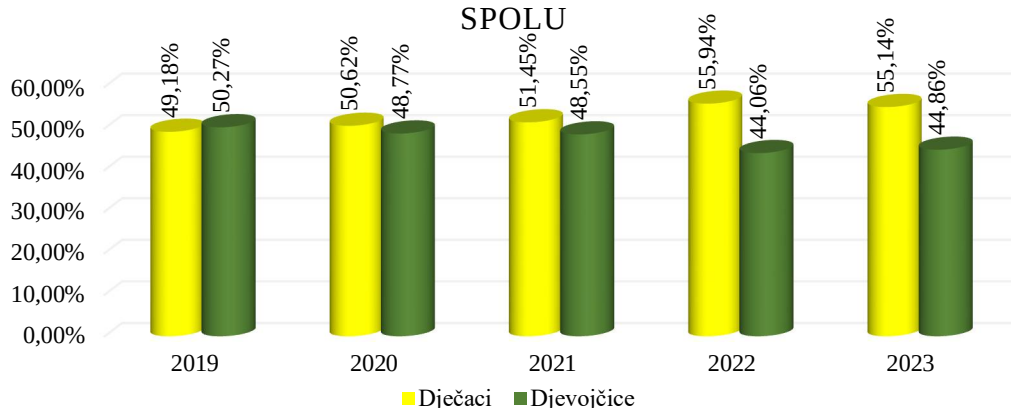
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bosansko-podrinjski kanton u brojkama od 2018.

U periodu od 2020. do 2023. godine, u Gradu Goraždu je rođeno više dječaka nego djevojčica, a najveća razlika je 2022. godine kada je rođeno 11,89% više dječaka nego djevojčica. 2019. godine je rođeno 1,09% više djevojčica nego dječaka. U periodu od 2021. – 2023. godine nije bilo mrtvorodne djece u Goraždu.

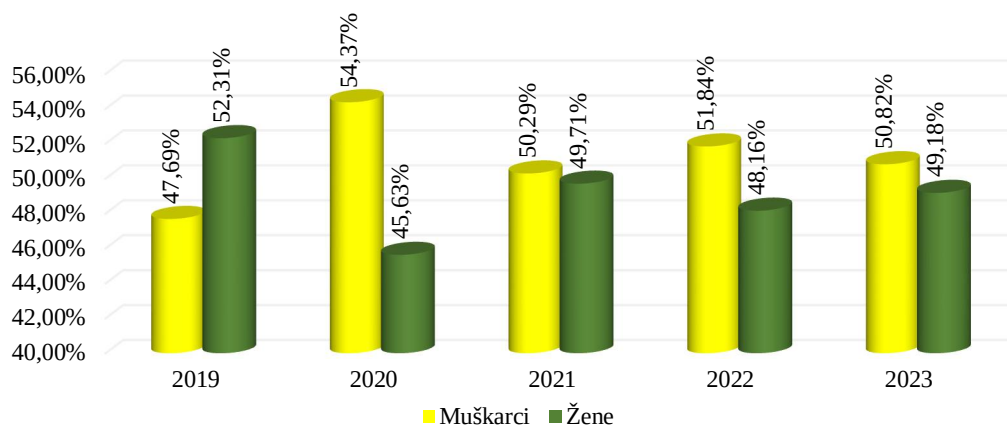
S druge strane, ukoliko se pogledaju podaci o spolnoj strukturi umrlih u periodu od 2019. do 2023. godine, može se zaključiti da je broj umrlih osoba muškog spola veći u svim godinama posmatranog perioda sem u 2019. godini kada je među umrlim bilo 4,63% više osoba ženskog spola. Najizraženija razlika među umrlim je bila 2020. godine kada je umro 8,74% više osoba muškog spola.¹⁴

¹⁴ Demografska statistika 2023, Federalni zavod za statistiku, 2024., dostupno na [Demografska-statistika.pdf \(fzs.ba\)](https://fzs.ba)

ROĐENI NA PODRUČJU GRADA GORAŽDA PREMA SPOLU

UMRLI NA PODRUČJU GRADA GORAŽDA PREMA SPOLU

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Demografska statistika 2023.

Rad, zapošljavanje i pristup ekonomskim resursima

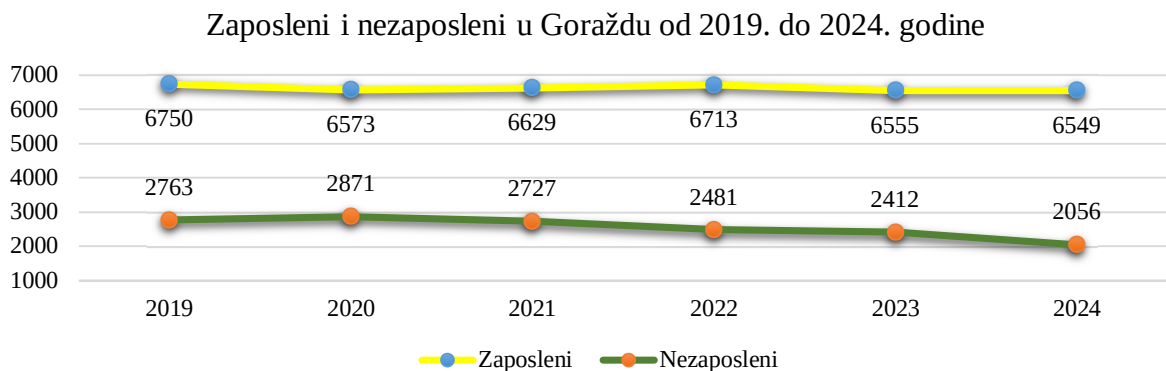
Ravnopravno učešće žena i muškaraca na tržištu rada je jedan od preduslova za postizanje ciljeva ravnopravnosti spolova. U BiH, u svim različitim dobnim skupinama, prihodovnim razredima i lokacijama, muškarci više od žena učestvuju u radnoj snazi. Učešće žena u radnoj snazi u BiH je značajno niže nego što bi se moglo očekivati i trenutno je jedno od najnižih u Evropi.

Prema podacima Federalnog zavoda za programiranje razvoja, na području Grada Goraždu u toku 2023. godine prosječno je bilo zaposleno 6555 (34,04% ukupnog broja stanovnika), a nezaposleno 2423 osoba (12,58% ukupnog broja stanovnika). Stopa radno sposobnog stanovništva u 2023. godini je iznosila 52,5% što je za 3,7% više od stope radno sposobnih u Bosansko-podrinjskom kantonu. Stopa zaposlenosti u 2023. godini je viša u odnosu na 2022. godinu za 19,10%, a za otprilike 23% u odnosu na stopu u Kantonu. Također, stopa nezaposlenosti u Gradu Goraždu je za 2,3% niža od stope nezaposlenosti u Kantonu u 2023. godini.

	BPK		Grad Goražde	
	2022.	2023.	2022.	2023.
Broj stanovnika	22011	21728	19484	19257
Radno sposobno	14257	13978	12720	12481
% radno sposobnog	64,77%	64,33%	65,28%	64,81%
Zaposlenih	6980	6820	6713	6555
Stopa zaposlenih %	49%	48,80%	52,80%	71,90%
Nezaposleni	3006	2820	2570	2423
Stopa nezaposlenih %	30.10%	29.30%	27.70%	27.00%

Izvor: Federalni zavod za programiranje razvoja, Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH 2023.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama za 2024. godinu u Gradu Goraždu (kao i u Bosansko-podrinjskom kantonu) nije bilo većih promjena u broju zaposlenih (broj zaposlenih u Goraždu je smanjen za 6 osoba). Broj nezaposlenih u 2024. godini je niži u odnosu na 2023. godinu i iznosi 2056 od čega je 60,07% osoba ženskog spola.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2019-2024.

ZAPOSLENI PREMA SPOLU U 2024. GODINI

ZAPOSLENI PREMA SPOLU U 2024. GODINI

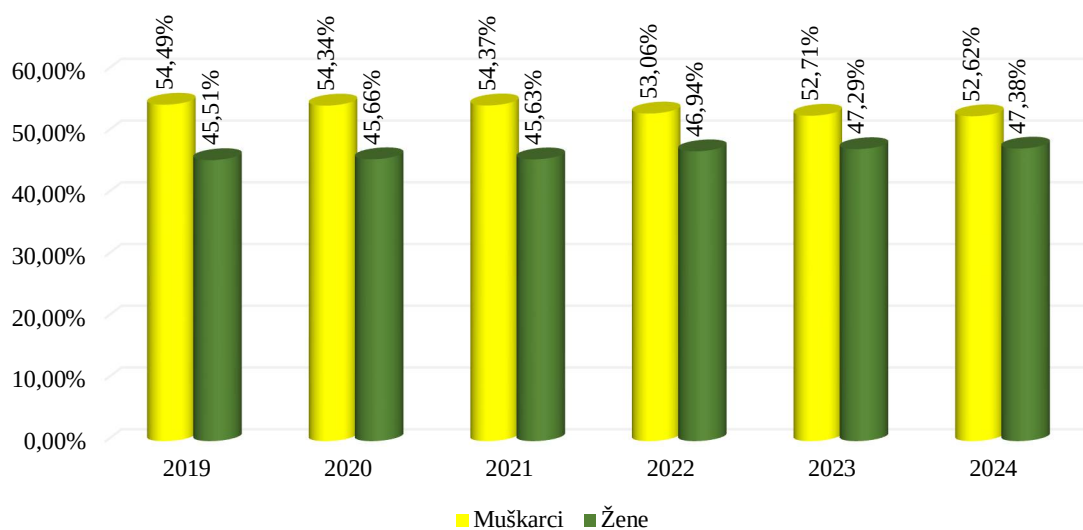

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2024.

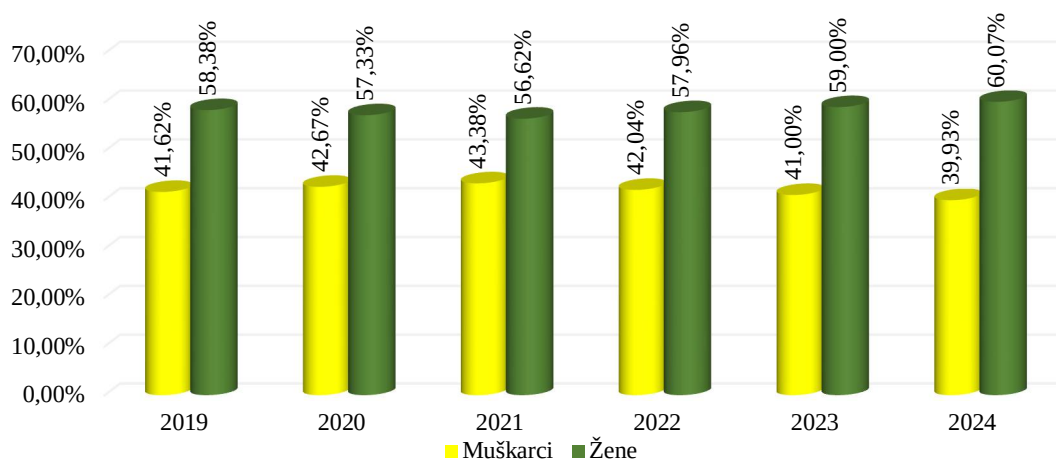
U strukturi zaposlenih je 5,24% više osoba muškog spola, dok je u strukturi nezaposlenih 20,14% više osoba ženskog spola. Obzirom i na spolnu raspodjelu stanovništva u Općini, može se zaključiti da su žene manje zastupljen spol u strukturi zaposlenih osoba.

Ipak, ukoliko se pogledaju podaci o zaposlenim i nezaposlenim prema spolu u periodu od 2019. do 2024. godine, može se vidjeti da se postotak zaposlenih osoba ženskog spola povećavao (1,87%), dok se broj nezaposlenih osoba ženskog spola od 2019. do 2021. godine smanjivao, a od 2022. godine raste i trenutno je raslika u broju nezaposlenih osoba ženskog spola veća za 3,45% u odnosu na 2021. godinu.

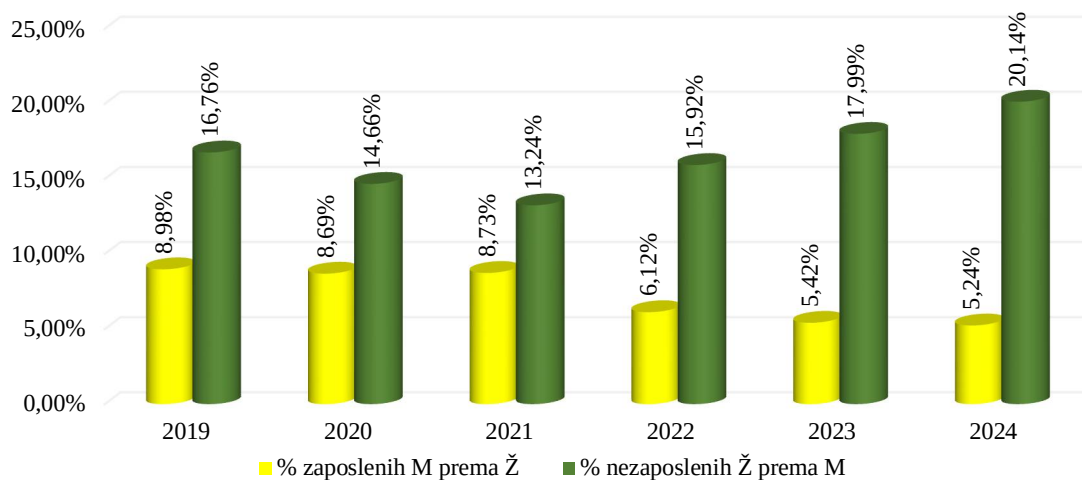
ZAPOSLENI PREMA SPOLU I GODINAMA

NEZAPOSLENI PREMA SPOLU I GODINAMA

ODNOS ZAPOSLENIH I NEZAPOSLENIH PREMA SPOLU

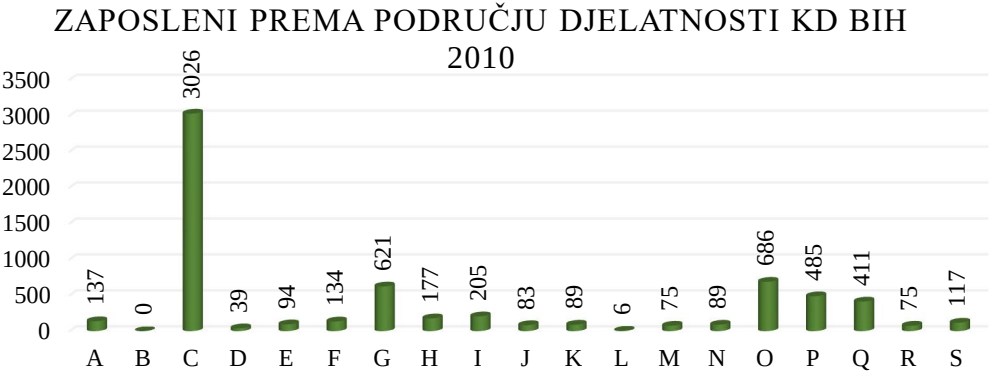
Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2019-2024.

Najveći broj zaposlenih u Gradu Goraždu je u oblasti prerađivačke industrije (46,21%), a potom u javnoj upravi i odbrani; obavezno socijalno osiguranje (10,47%) i trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (9,48%).

Osobe ženskog spola su više prisutne u djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite, obrazovanja, umjetnosti, zabave i rekreacije, finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja, stručne, naučne i tehničke djelatnosti i trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, na osnovu čega se može zaključiti da su osobe ženskog spola više zastupljene u procentu zaposlenih sa visokom i srednjom stručnom spremom dok su u svim drugim oblastima više prisutne osobe muškog spola. Ta razlika se može opravdati i činjenicom da su u obrazovnoj strukturi dječaci prisutniji u usmjerenom obrazovanju. Jedan od razloga se može pronaći i u rodnoj segregaciji tržišta rada koja predstavlja raspodjelu žena i muškaraca prilikom zapošljavanja u određene sektore, tj. djelatnosti ili grupe djelatnosti. Kada se analizira pregled glavnih djelatnosti poslovnih subjekata registrovanih na području općine može se zaključiti da je većina subjekata aktivna upravo u uslužnim djelatnostima, a manje u industriji. 27% poslovnih subjekata u Gradu Goraždu je registrovano u oblastima Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala, 12,52% u oblastima Ostale uslužne djelatnosti, a 12,24% u prerađivačkoj industriji. S druge strane, najveći broj zaposlenih je upravo u prerađivačkoj industriji.

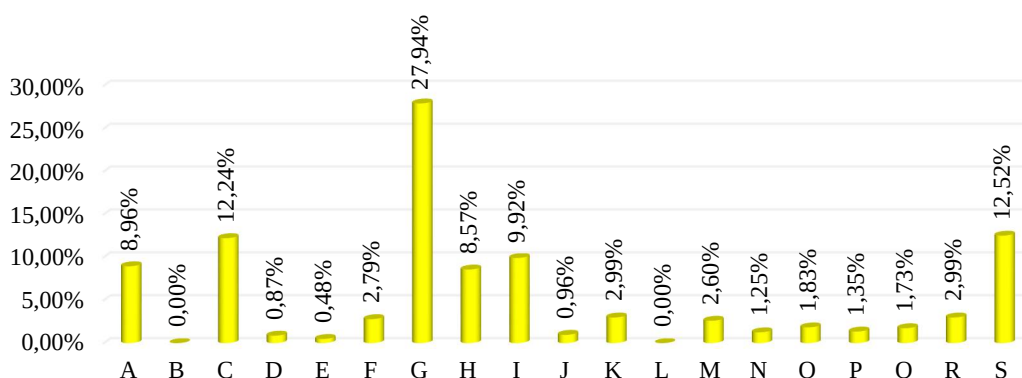
Područja djelatnosti KD BiH 2010		Zaposleni u %	Žene	Muškarci
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	2.09%	37.96%	62.04%
B	Vađenje ruda i kamena	0.00%	0.00%	0.00%
C	Prerađivačka industrija	46.21%	45.70%	54.30%
D	Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	0.60%	23.08%	76.92%
E	Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	1.44%	17.02%	82.98%
F	Građevinarstvo	2.05%	20.15%	79.85%
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	9.48%	55.72%	44.28%
H	Prijevoz i skladištenje	2.70%	15.82%	84.18%
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	3.13%	40.00%	60.00%
J	Informacije i komunikacije	1.27%	32.53%	67.47%
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1.36%	58.43%	41.57%
L	Poslovanje nekretninama	0.09%	33.33%	66.67%
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	1.15%	56.00%	44.00%
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	1.36%	32.58%	67.42%
O	Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	10.47%	38.63%	61.37%
P	Obrazovanje	7.41%	71.13%	28.87%
Q	Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	6.28%	72.75%	27.25%
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	1.15%	64.00%	36.00%
S	Ostale uslužne djelatnosti	1.79%	43.59%	56.41%

Izvor: Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2024.

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Zaposlenost, nezaposlenost i plaće u Federaciji BiH po kantonima i općinama, 2024.

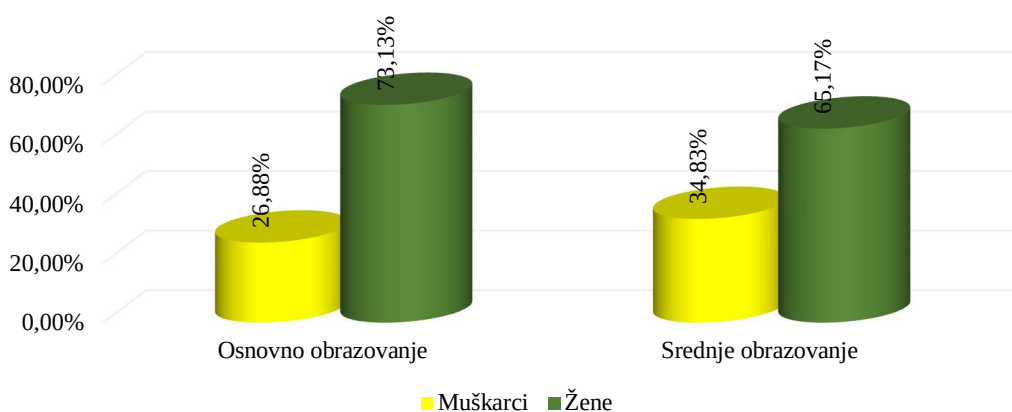
REGISTROVANI POSLOVNI SUBJEKTI U GORAŽDU

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bosansko-podrinjski kanton u brojkama 2023.

Osobe ženskog spola čine većinu nastavnog osoblja u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, što pokazuje tendenciju profiliranja žena za ovu vrstu zanimanja u većoj mjeri nego muškaraca. Također, evidentno je povećavanje broja osoba muškog spola među zaposlenim kako raste stepen obrazovnih ustanova.

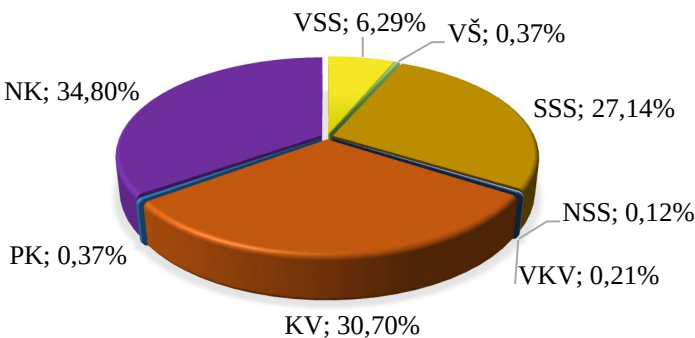
ZAPOSLENI U OBRAZOVANJU PREMA SPOLU

Izvor: Federalni zavod za statistiku, Bosansko-podrinjski kanton u brojkama 2023.

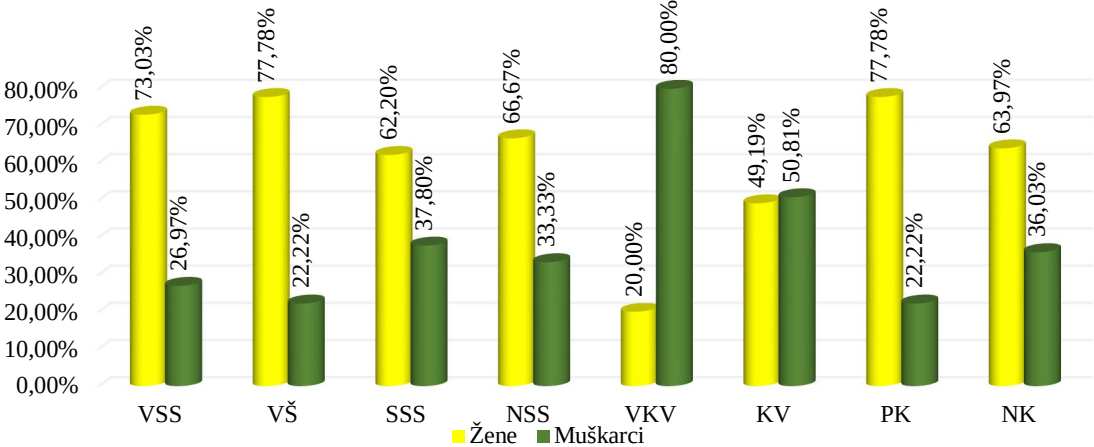
Od ukupnog broja nezaposlenih u Bosansko-podrinjskom kantonu, u Gradu Goraždu je njih 85,06% , a prema polnoj strukturi, u Goraždu je 0,53% više nezaposlenih osoba ženskog spola u odnosu na BPK. Najveći broj nezaposlenih osoba je NK, KV i SSS, a postotak nezaposlenih osoba ženskog spola (u odnosu na ukupan broj nezaposlenih osoba ženskog spola u Goraždu) u ovim kategorijama je 37,39%, 35,36% i 28,35% respektivno.

NEZAPOSLENI PREMA STRUČNOJ SPREMI 2024.

Izvor: Administrativni podaci Grada Goražde

NEZAPOSLENI PREMA STRUČNOJ SPREMI I SPOLU

Izvor: Administrativni podaci Grada Goražde

Analiza nezaposlenih po rodu i stručnoj spremi (obrazovanju, kvalifikaciji) koja je rađena za mjesec april 2023. godine pokazala je da preko 31,37% nezaposlenih koji traže posao imaju manje od srednje stručne spreme, od čega je veći broj žena. Nezaposleni sa stručnom spremom KV su u strukturi nezaposlenih zastupljeni sa preko 30% od kojih je veći broj muškaraca. Nezaposlenih sa srednjom školom je preko 27%, dok je nezaposlenih sa VŠS i VSS preko 7% pri čemu je veći broj nezaposlenih žena.

Ukupno		NK		PK		KV		VK		NSS		SSS		VŠS		VSS	
Svega	žena	Sv.	ž.	Sv.	ž.	Sv.	ž.	Sv.	ž.	Sv.	ž.	Sv.	ž.	Sv.	ž.	Sv.	ž.
2.384	1397	748	483	12	10	741	346	5	1	2	2	690	426	9	6	177	123

Izvor: Lokalni akcioni plan za zapošljavanje Grada Goražde 2024-2026.g.¹⁵

¹⁵ Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

Obrazovanje, nauka, kultura i sport

Obrazovanje je jedan od najvažnijih elemenata u postizanju ravnopravnosti spolova, a posebno u vremenu kada postoji potreba za kontinuiranim obrazovanjem i stručnim usavršavanjem nezavisno od dobi. U BiH i dalje postoje rodne razlike u obrazovanju u smislu odabira područja studiranja, kao i razlika u stopama završavanja srednjih škola, upisnosti na fakultete, te završavanje istih.

Predškolsko obrazovanje

Dostupni podaci za BiH govore da je samo oko 17% djece obuhvaćeno predškolskim odgojem, da samo 50% djece pohađa obavezni predškolski program pred polazak u osnovnu školu. Prema tim podacima BiH je na zadnjem mjestu u Evropi. Pored činjenice da je predškolski odgoj jedan od temelja za uspjeh u nastavku obrazovanja i temelj razvoja svake osobe uključivanje djece u vrtiće je jedan od preduslova za uključivanje roditelja na tržište rada. To se posebno odnosi na majke djece kojima se, u skladu sa trenutnim društvenim okolnostima, povjerava briga o djeci.

Predškolsko obrazovanje se institucionalno provodi u Javnoj ustanovi za predškolski odgoj i obrazovanje Goražde koja je smještena na tri lokacije: u ulici Maršala Tita br.6. gdje egzistira vrtić „Sunce“ koji je ujedno i sjedište ove ustanove, u ulici Ibrahima Čelika bb- vrtić „Zvezdice“, ulici Prvi maj 34 A – park Plavi cvijet. Pored pomenute javne ustanove na području Grada jasličke usluge (djeca do 3, odnosno 6 godina starosti) se pružaju u okviru Odjela za brak i porodicu (Ajlin) Medžlisa Islamske zajednice Goražde na lokacijama Baćci i Obarak.¹⁶

U Gradu Goraždu predškolsko obrazovanje pohađa 223 djece, od čega je 50,67% dječaka i 49,33% djevojčica. 38,12% djece u vrtiću je u dobi od 5 do 6 godina starosti.

U 2022/2023. godini je u predškolskoj ustanovi bilo zaposleno 16 odgajatelja.

U JU za predškolski odgoj i obrazovanje Goražde je trenutno uposleno 44 radnika.

Prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju Bosansko-podrinjskog kantona („Službenim novinama Bosansko – podrinjskog kantona Goražde“, br. 15/2009 i 7/2014) u članu 16. je definisano:

Vrijeme obaveznog uključivanja djece u predškolsko obrazovanje

U godini pred polazak u osnovnu školu, predškolski odgoj i obrazovanje obavezno je za svu djecu predškolskog uzrasta.

Obavezni vid iz stava 1. ovog člana isključivo provode predškolske ustanove, u skladu sa članom 13. ovog Zakona, a programe priprema djece za osnovnu školu donosi Ministarstvo za obrazovanje uz stručno mišljenje Pedagoškog zavoda.

U okviru ovih programa sva djeca u godini pred polazak u osnovnu školu moraju provesti najmanje 150 do 170 sati.

O boravku djece u okviru ovog programa predškolske ustanove dužne su izdati uvjerenja na obrascima koje će propisati Ministarstvo za obrazovanje.

¹⁶ Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

Uslovi i način finansiranja ovog programa, sam program kao i vrijeme njegovog trajanja te dinamiku uključivanja djece u predškolsko obrazovanje utvrdit će Ministar posebnim propisom.

„Finansiranje obaveznog programa za svu djecu sa područja kantona vrši se iz budžeta kantona. Obuhvat djece obaveznim programom (godina pred polazak u osnovnu školu) je 100%. Obavezno predškolsko obrazovanje implementira se bilo kroz cjelodnevni ili poludnevni program u predškolskim ustanovama ili u okviru programa obaveznog predškolskog odgoja i obrazovanja koji traje 150-170 sati.

Većina djece koja se nalaze u ustanovama predškolskog odgoja i obrazovanja su djeca čija su oba roditelja zaposlena (91,5%). Veoma je bitno da su predškolske ustanove dostupne za svu djecu kako u fizičkom smislu tako i u finansijskom. Dostupnost predškolskog odgoja, pored obrazovnog efekta na dijete, ima uticaje i na druge sektore. Ova mjera se koristi u unapređenju populacionih politika tj. povećanje fertiliteta, kao i povećanja participacije na tržištu rada, posebno žena.

U skladu sa Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju, Pedagoškim standardima i normativima za predškolski odgoj i obrazovanju i Pravilima Javne ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje ova ustanova provodi sljedeće programe:

- 2.1. Cjeloviti razvojni program;
- 2.2. Program za djecu u godini pred polazak u školu;
- 2.3. Interventni program-resursna soba.

Ustanova realizuje programe za djecu predškolskog uzrasta(besplatne igraonice), a troškove finansiranja snosi Budžet Grada Goražde.

Inkluzivna nastava je omogućena u okviru projekta Resursne sobe, koja se nalazi u prostorijama vrtića Zvezdice a koju finansira Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport BPK-a i Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice BPK-a. Osim Resursne sobe Ustanova obezbjeđuje dodatna finansijska sredstva od strane Federalnog ministarstva za obrazovanje i nauku kroz različite inkluzivne projekte, gdje se angažuje logoped i psiholog.

Izazovi u predškolskom obrazovanju su dostupnost kako fizička tako i finansijska za svu djecu. Činjenica da je 151 dijete nije primljeno u 2019/2020 š.g ukazuje na neophodnost proširenja kapaciteta predškolskih ustanova. Evidentna je potreba za povećanjem obuhvata djece predškolskim obrazovanjem i vaspitanjem, kao i omogućavanje punog obuhvata djece obaveznim predškolskim programom pred polazak u školu, posebno djece u ruralnim područjima.¹⁷

Podrška iz Budžeta predškolskom obrazovanju 2018-2022. god.

	Godišnji ostvareni iznos				
	2018	2019	2020	2021	2022
Iznos u KM	290.000	320.500	619.000	550.100	550.100

Izvor: Podaci Javne ustanovi za predškolski odgoj i obrazovanje Goražde, 2023. godine

¹⁷ Web stranice Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, dostupno na: <https://www.bpkg.gov.ba/obrazovanje/3166/obdaniste-sunce>

Jasno se uočava potreba za djelovanjem u pravcu većeg uključenja djece u predškolsko obrazovanje povećanjem kapaciteta i kadrovske osposobljenosti, podrške jasličkim uslugama i uključivanjem djece iz ruralnih naselja.¹⁸

Članom 118. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom BPK-Goražde propisan je smještaj djece predškolskog uzrasta uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja. Pravo na subvenciju dijela troškova boravka pojedinih kategorija djece u predškolskoj ustanovi ostvaruje se u skladu sa odlukom gradskog, odnosno opštinskog vijeća o subvencioniranju troškova smještaja djece u predškolskim ustanovama.

Osnovno obrazovanje

	2023/2024			2024/2025		
	Ukupno	Učenice	Učenici	Ukupno	Učenice	Učenici
JU OŠ „Fahrudin Fahro Baščelija“	769	411	358	803	382	421
JU OŠ „Husein Ef. Đozo“ Goražde	783	381	402	768	380	388
JU OŠ „Hasan Turčalo Brzi“ Ilovača	66	23	43	59	29	30
Osnovna muzička škola „Avdo Smailović“ Goražde	155	100	55	150	97	53
OŠ Mehmedalija Mak Dizdar Vitkovići Goražde	226	103	123	215	102	113
UKUPNO	1230	607	623	1192	608	584

Izvor: Administrativni podaci Grada

Na području Grada Goražde je pet osnovnih škola (od čega je četiri osnovne i jedna mužička). Broj učenika upisanih u osnovne škole se smanjio u odnosu na školsku 2023/2024. godinu za 3,09%.

Trenutno je broj dječaka upisanih u osnovno obrazovanje za 1,17% manji od broja djevojčica, što ne odgovara spolnoj strukturi stanovnika starosne dobi do 14 godina.

U prethodnoj školskoj godini broj učenica je bio za 1,30% veći od broja dječaka u osnovnim školama.

¹⁸ Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

UPISANI U OSNOVNE ŠKOLE U
2023/2024. GODINI

UPISANI U OSNOVNE ŠKOLE U
2024/2025. GODINI

Izvor: Administrativni podaci Grada Goražde

JU OŠ Husein ef Đozo trenutno pohađa 5 učenika romske nacionalnosti (1 djevojčica (20%) i 4 dječaka (80%)).

Općenito gledano u BiH postoji rodni partitet u osnovnom obrazovanju. Romkinje u BiH imaju značajno lošije obrazovne rezultate u odnosu na dječake romske nacionalnosti jer skoro 80% Romkinja ne završi čak ni osnovnu školu dok većina dječaka završi.

Zakon o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom BPK-Goražde propisuje pravo na osiguranje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja za djecu korisnika stalne novčane pomoći koja pohađaju osnovnu školu i to u vrijeme nastave, a o čemu odlučuje gradsko, odnosno opštinsko vijeće.

Srednje obrazovanje

Na području Grada Goražde su tri srednje škole (Mješovita srednja škola „Enver Pozderović“, Srednja tehnička škola „Hasib Hadžović“, Srednja stručna škola „Džemal Bjedić“) u kojima se u školskoj 2023/2024. godini školovalo 686 učenika¹⁹ od čega je 48,69% učenica. Podaci pokazuju da je skoro 2,62% manje djevojčica upisalo srednje obrazovanje.

UČENICI U SREDNJIM ŠKOLAMA U ŠKOLSKOJ
2023/2024. GODINI

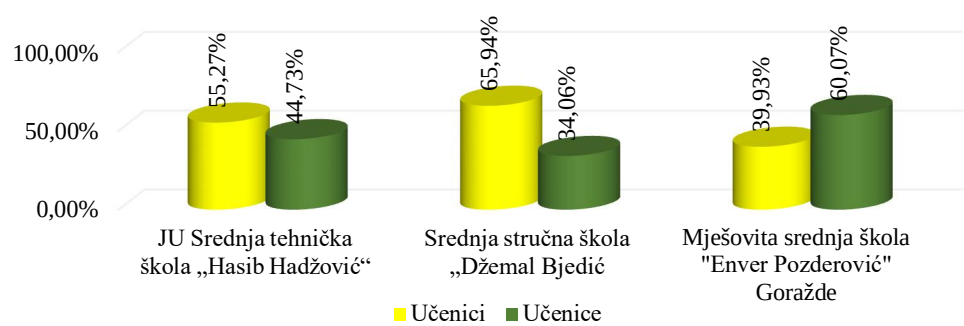

Izvor: Administrativni podaci grada

¹⁹ Administarstivni podaci Grada Goražda

U BiH postoje izrazite razlike zastupljenosti muškaraca i žena unutar određenih kategorija srednjeg obrazovanja. Djevojčice dominiraju u strukturi učenika u gimnazijama dok dječaci dominiraju u strukturi učenika u usmjerenim zanimanjima. Ovakve razlike u profiliranju zanimanja između žena i muškaraca direktno utiču i na stanje na tržištu rada i daljem školovanju. Na osnovu dostupnih podataka u Gradu Goraždu u školskoj 2023/2024. godini je u dvije škole upisano više učenika od učenica, sem u Mješovitoj srednjoj školi " Enver Pozderović " Goražde školama u kojoj je upisano 20% više učenica. Razlog se može tražiti upravo u profiliranju zanimanja.

UPISANI UČENICI U 2023/2024. ŠKOLSKOJ GODINI

Izvor: Administrativni podaci Grada Goražde

Škola	Stručno zvanje	2023/2024. godina	
		Učenici	Učenice
JU Srednja tehnička škola „Hasib Hadžović“	Mašinski tehničar za CNC tehnologiju	15.91%	5.09%
	Hemijski tehničar-opći smjer	3.98%	8.98%
	Tehničar PTTsaobraćaja	7.10%	5.09%
	Elektrotehničar računarstva i informatike	8.52%	5.39%
	Građevinski tehničar	5.11%	6.29%
	Medicinski tehničar	2.56%	5.99%
Srednja stručna škola „Džemal Bjedić“	Poslovno-pravni tehničar	1.70%	3.59%
	Elektroničar mehaničar/elektro. telekomunikacija	4.55%	0.60%
	Automehaničar	3.13%	1.50%
	Frizer	2.56%	2.99%
	Tehničar mehatronike vozila	4.83%	0.00%
	Krojači	1.99%	2.40%
	Mehaničar/zavarivač	4.55%	0.00%
	Poslovno-pravni tehničar	2.56%	2.99%
Mješovita srednja škola "Enver Pozderović" Goražde	Opća gimnazija, Gimnazija IT.	12.50%	20.36%
	Ekonomska škola: finansijsko-računovodstveni smjer, Komercijalni smjer.	10.51%	17.37%
	Poljoprivredna škola: Agrotehničar, Agroturistički tehničar, Prehrambeni tehničar.	7.95%	11.38%

Na području Grada Goražde ukupno usluge obrazovanja pruža 5 osnovnih i 3 srednje škole koje su u infrastrukturnom smislu značajno obnovljene i opremljene i koje su u tom kontekstu uglavnom finansiraju od strane BPK-a i vanjskih izvora što je u okviru raspodjele nadležnosti između kantona i JLS. Broj učenika je znatno više zastupljen u matičnim u odnosu na područne škole što ukazuje na trend urbanizacije stanovništva što je svakako izazov u narednom periodu. U kontekstu opremanja nastavna sredstva konstantno imaju potrebu za obnavljanjem i osavremenjivanjem kako u osnovnim tako i sa posebnim fokusom u srednjim školama kao bazom za radno angažovano stanovništvo.

Uočava se pojačani interes za tehnička usmjerenja dok je primjetan pad interesa za društvene smjerova što odgovara potražnji tržišta rada. Sa aspekta stipendiranja Grad Goražde je uspostavio oblik praćenja deficitarnog kadra putem stipendiranja pored činjenice da BPK vrši stipendiranje studenata.

Razmatrajući stanje u oblasti obrazovanja i uspostavljeni sistem nadležnosti prioriteta područja prema kojima se može usmjeriti djelovanje Grada Goražde se odnose na predškolsko obrazovanje, podršku školama za poboljšanje i osavremenjivanje uslova i djelovanje u području van nastavnih aktivnosti. Grad Goražde može doprinijeti unaprijeđenju kulturnih, sportskih i drugih sadržaja vezanih za školsku populaciju. Također ukazuje se potreba za veće uvezivanje obrazovanja sa drugim privrednim, školskim i kulturnim sadržajima uključujući i stručna osposobljavanja i obrazovanje odraslih.²⁰

Stipendiranje predstavlja jedan od vidova podrške obrazovanju mladih ljudi Grada Goražde. Stipendiranje redovnih studenata za deficitarna zanimanja sa područja Grada Goražde vrši se svake godine, Odlukom o stipendiranju studenata Općine Goražde („Službene novine BPK Goražde“ broj: 2/02 i 1/03) propisani su kriteriji po kojima se dodjeluju stipendije redovnim studentima u trajanju od 8 mjeseci. Iznos mjesečne stipendije se određuje u zavisnosti od fakulteta koji je određen kao deficitarn na tržištu rada. Dodjela stipendija se vrši na osnovu raspisanog Javnog konkursa Grada Goražde, a u skladu sa uslovima, mjerilima i kriterijima za odobravanje studentskih stipendija. Nakon što se utvrdi konačna lista studenata, pristupa se potpisivanju Ugovora o stipendiranju kojim se bliže utvrđuju prava i obaveze stipendiranja.²¹ U Budžetu Grada Goražde za 2024. godinu izdvojeno je 12.000,00KM za isplate stipendija, koliko je bilo i u 2023. godini, dok je za ovu poziciju u Nacrtu Budžeta za 2025. godinu planirano 20.000,00KM.

Tabelarni prikaz broja stipendista Grada Goražde i broj stipendista po spolu za 2023. i 2024. godinu

²⁰ Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

²¹ Web stranice Grada Goražda, <https://gorazde.ba/stipendije/>

	Godina	Broj stipendista	Broj stipendista po spolu (ž)	Broj stipendista po spolu (m)	Broj stipendija po ciklusu studija
Stipendisti Grada Goražde	2023	7	4	3	I ciklus – 4 II ciklus -3
	2024	2	1	1	II ciklus - 2
Stipendisti Ministarstva za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport BPK Goražde	2022/2023	152	117	35	I ciklus- 130 II ciklus- 22
	2023/2024	161	115	46	I ciklus- 138 II ciklus- 23

Izvor: Administrativni podaci Grada

Također, Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport Bosansko-podrinjskog kantona dodjeljuje stipendije redovnim studentima prvog i drugog ciklusa studija. Na sjednici Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde u 2025. godini usvojeni su Program i kriteriji za raspisivanje konkursa, a u odnosu na prethodnu godinu, uvedene su značajne novine, među kojima su povećanje budžeta za stipendije, ukidanje imovinskog cenzusa i podrška studentima deficitarnih zanimanja, smanjen je i prag za ostvarivanje prava na viši iznos stipendije sa prosjeka 8,5 na 8. Sredstva za stipendije su sa 200.000,00KM povećana na 230.000,00KM, a potom i na 330.000,00KM. Za studijsku 2024/2025. godinu su planirana sredstva od 230.000,00KM, a potom je planirano da se septembru ili oktobru objavi novi konkurs za 2025/2026. godinu.²²

Socijalna zaštita

Bosna i Hercegovina se suočava sa problemom odlaska mladih, radno sposobnih ljudi u druge države, a kao razlozi odlaska se uglavnom navode lakši pronalazak adekvatno plaćenih radnih mjesta i socijalna zaštita koju druge države pružaju. Ostvarivanje prava na socijalnu zaštitu, kao i zaštita porodice sa djecom je podjeljeno između nadležnosti FBiH i kantona te nije ujednačeno za prostor FBiH. Jedan od velikih problema je svakako i problem ostvarivanja prava majki porodilja kao i ostvarivanje prava na naknadu za vrijeme porodiljskog odsustva koja zavisi od kantona do kantona. Zakonom o radu Federacije BiH određeno je pravo na porođajno odsustvo u trajanju do jedne godine, ali se iznos porodiljskih naknada određuje propisima kantona. Naknade zaposlenim porodiljama se posmatraju kao socijalna kategorija, a ne kao pravo iz radnog odnosa.

²² Web stranice Vlade BPK Goražde, <https://bpkg.gov.ba/vijesti/140503/raspisan-konkurs-za-dodjelu-stipendija-studentima-bpk-gorazde-2>

Prava iz oblasti zaštite porodice sa djecom na području BPK reguliranu su Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom.

Zakon je propisao sljedeća prava koja ostvaruju porodice sa djecom:

Član 96 (Prava porodica sa djecom) Osnovna prava koja, u smislu ovog i Federalnog zakona, ostvaruju porodice sa djecom su: a) dječiji dodatak; b) naknada umjesto plate ženi - majci u radnom odnosu, za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta; c) novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene - majke koja nije u radnom odnosu; d) jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta; e) pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke - dojilje; f) smještaj djece uz obezbijeđenu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja; g) obezbjeđenje jednog obroka u vrijeme nastave u školama osnovnog obrazovanja; h) školarine i stipendije đacima i studentima.
--

Istim zakonom je propisano da za novorođeno treće, četvrto i peto dijete roditelju pripada pravo na novčanu naknadu u mjesečnom iznosu od po 40% od prosječne plate u Kantonu bez obzira na imovinski cenzus, ukoliko kumulativno ispunjava sljedeće uslove:

- a) da prvo, drugo i dijete za koje se podnosi zahtjev žive u zajedničkom domaćinstvu sa podnosiocem zahtjeva;
- b) da imaju prijavljeno prebivalište, odnosno boravište na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde najmanje pet godina prije podnošenja zahtjeva.

Naknada umjesto plate ženi - majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje sa posla, radi trudnoće, porođaja i njege djeteta ostvaruje se u periodu i u skladu sa propisima o radu. Naknada plate porođilji u radnom odnosu utvrđuje se u procentu od 80% od njene plate ostvarene u periodu od 6 mjeseci prije porođaja valorizovane po osnovu rasta plata na području Kantona u tom periodu. Ova naknada ne može biti veća od dvije i po prosječne isplaćene neto plate u Kantonu ostvarene u prethodnoj godini. Porođilji u radnom odnosu koja manje od 6 mjeseci prije odlaska na porođiljsko odsustvo ima zaključen ugovor o radu ili rješenje o zasnivanju radnog odnosa, naknada se utvrđuje u iznosu 60% od prosječne plate u Kantonu.

Za vrijeme trajanja ugovora o radu na određeno vrijeme, porođilja u radnom odnosu ostvaruje pravo na naknadu do kraja trajanja ovog ugovora, a u slučaju da je obnovljen ugovor o radu na određeno vrijeme kod istog poslodavca, nastavlja se ostvarivanje prava na naknadu.

Ukoliko po isteku trajanja ugovora o radu na određeno vrijeme porođilja u radnom odnosu ne dostavi dokaze o obnovljenom ugovoru, može ostvariti pravo na novčanu pomoć za ženu - majku koja nije u radnom odnosu. Na iznos naknade uplaćuju se i doprinosi za PIO, zdravstvo i osiguranje od nezaposlenosti i izmiruju se poreske obaveze shodno zakonu. Naknadu plate porođilji u radnom odnosu može ostvariti otac djeteta pod uslovima utvrđenim propisima o radu.

Porođilja u radnom odnosu ima pravo i na izuzetnu novčanu pomoć ukoliko je visina novčane naknade manja od prosječne plate isplaćene u Federaciji BiH u prethodnoj godini, a koja se utvrđuje u visini razlike do punog iznosa prosječne plate isplaćene u Federaciji BiH u

prethodnoj godini. Ako poslodavac porodilji u radnom odnosu isplaćuje naknadu u većem iznosu od iznosa utvrđenog odredbama Zakona, a visina te naknade i dalje iznosi manje od iznosa prosječne plaće isplaćene u Federaciji BiH u prethodnoj godini, istoj se utvrđuje pravo na izuzetnu novčanu pomoć u visini razlike do punog iznosa prosječne plaće isplaćene u Federaciji BiH u prethodnoj godini.

Nakon isteka porođajnog odsustva, porodilja u radnom odnosu sa djetetom najmanje do jedne godine života ima pravo da radi polovinu punog radnog vremena, a za blizance, treće i svako sljedeće dijete ima pravo da radi polovinu punog radnog vremena do navršene dvije godine života djeteta. Ovo pravo može koristiti i zaposlenik - otac djeteta ako žena za to vrijeme radi puno radno vrijeme. Naknadu plate za polovinu do punog radnog vremena kada žena ne radi isplaćuje poslodavac u iznosu od 30% od njene plate ostvarene u periodu od 6 mjeseci prije porođaja valorizovane po osnovu rasta plate na području Kantona u tom periodu, s tim što ta naknada ne može biti manja od 25% od prosječne plate u Kantonu ostvarene u prethodnoj godini. Žena - majka koja u skladu sa propisima o radu odsustvuje s posla dva puta dnevno u trajanju po sat vremena radi dojenja djeteta ima pravo na naknadu plate u iznosu od 15% od njene plate ostvarene u periodu od šest mjeseci prije porođaja valorizovane po osnovu rasta plate na području Kantona u tom periodu, s tim što ta naknada ne može biti manja od 12% od prosječne plate u Kantonu ostvarene u prethodnoj godini.

U slučaju kada porodilja u radnom odnosu rodi mrtvo dijete ili ako dijete umre prije isteka porođajnog odsustva, na osnovu nalaza ovlaštenog liječnika ima pravo da produži porođajno odsustvo za onoliko vremena koliko je potrebno da se oporavi od porođaja i psihičkog stanja uzrokovanog gubitkom djeteta, za to vrijeme joj pripada pravo na naknadu plate u skladu sa pomenutim Zakonom. Jedan od roditelja djeteta sa težim smetnjama u razvoju u slučaju da se radi o samohranom roditelju ili da su oba roditelja zaposlena, a dijete nije smješteno u ustanovu socijalno-zdravstvenog zbrinjavanja, ima pravo na naknadu plate za polovinu punog radnog vremena kada ne radi u iznosu od 30% od ostvarene plate u periodu od šest mjeseci prije otpočinjanja korištenja ovog prava, s tim što ta naknada ne može biti manja od 25% od prosječne plate u Kantonu ostvarene u prethodnoj godini.

Novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene - majke koja nije u radnom odnosu, isplaćuje se u periodu od dvanaest mjeseci od dana rođenja djeteta, a pravo na ovu vrstu pomoći mogu ostaviti nezaposlene porodilje ukoliko su prijavljene na evidenciji nadležne službe za zapošljavanje ili se nalaze na redovnom školovanju, ili se na evidenciji Porezne uprave ne vode kao zaposlena lica. Novčana pomoć nezaposlenoj porodilji isplaćuje se u visini prosječne isplaćene neto plate u Federaciji za prethodnu godinu prema podatku Federalnog zavoda za statistiku.

U slučaju kada žena - majka koja nije u radnom odnosu rodi mrtvo dijete, za vrijeme dok se ne oporavi od porođaja i psihičkog stanja uzrokovanog gubitkom djeteta, ostvaruje pravo na novčanu pomoć u trajanju od 6 mjeseci. U slučaju da majka nije živa ili da je spriječena neposredno brinuti o djetetu ili da je napustila dijete, ovo pravo može ostvariti i otac djeteta pod uslovima propisanim ovim Zakonom.

Zakonom je propisana i jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta koja se ostvaruje u iznosu od 35% od prosječne plate u Kantonu ostvarene u prethodnoj godini, a pravo na ovu vrstu pomoći se ostvaruje ukoliko su ispunjeni uslovi za ostvarivanje dječijeg dodatka.

Pravo na pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majke dojilje ostvaruje

se, u trajanju od šest mjeseci ukoliko su ispunjeni uslovi za ostvarivanje prava na dječiji dodatak, uz prethodno pribavljenu potvrdu za prehranu djeteta, od nadležne zdravstvene ustanove. Iznos pomoći se određuje u visini od 20% od prosječne plate u Kantonu ostvarene u prethodnoj godini, a isplaćuje se u periodu od 6 mjeseci od dana rođenja djeteta do navršenih 6 mjeseci života djeteta i pod uslovima utvrđenim ovim Zakonom.

Prema podacima JU Centar za socijalni rad BPK-a Goražde, tokom 2022. godine, ukupan broj korisnika/ca koji su ostvarili prava po bilo kojem osnovu (usluge i materijalno-pravna i porodična zaštita), iznosio je 6900 (podaci se odnose na Bosansko-podrinjski kanton Goražde). Kada procentualno oduzmemo 10% od ukupnog broja, na području Grada Goražde, ukupan broj korisnika/ca iznosio je cca. 6210. Od tog broja, ukupan broj žena korisnica koje su ostvarile prava je 4140 (66,67%). Od istog ukupnog broja korisnika/ca, broj maloljetnih lica iznosio je 1051 (16,92%), od čega 570 (54,23%) ženske djece.

Unutar ukupnog broja korisnika/ca, vodi se zasebna evidencija o broju osoba Romske nacionalnosti na području Grada Goražde. Tokom 2022. godine ukupan broj djece Romske nacionalnosti koja su ostvarivala prava iz oblasti socijalne zaštite, iznosio je 29, međutim nemamo podatak o spolnoj strukturi. Broj odraslih iznosio je 18. Također, od ukupnog broja djece, a uz praćenje i intervenciju ovog Organa starateljstva, 3 djece je uvedeno u obrazovni sistem, te pohađaju redovno školovanje. Konstatuje se da su sva djeca Romske nacionalnosti na području Grada Goražde, obuhvaćena u sistemu socijalne zaštite.

Tokom 2023. godine, ukupan broj korisnika/ca koji su ostvarili prava po bilo kojem osnovu (usluge i materijalno-pravna i porodična zaštita), iznosio je 7500. Kada procentualno oduzmemo 10% od ukupnog broja, na području Grada Goražde, ukupan broj korisnika/ca iznosio je cca. 6750. Od tog broja, ukupan broj žena korisnica koje su ostvarile prava je 4500 (66,67%). Od istog ukupnog broja korisnika/ca, broj maloljetnih lica iznosio je 1300 (19,26%), od čega 780 ženske djece.

Unutar ukupnog broja korisnika/ca, vodi se zasebna evidencija o broju osoba Romske nacionalnosti na području Grada Goražde. Tokom 2023. godine ukupan broj djece Romske nacionalnosti koja su ostvarivala prava iz oblasti socijalne zaštite, iznosio je 32, međutim nemamo podatak o spolnoj strukturi. Broj odraslih iznosio je 16. Također, od ukupnog broja djece, a uz praćenje i intervenciju ovog Organa starateljstva, 5 djece je uvedeno u obrazovni sistem, te pohađaju redovno školovanje. Konstatuje se da su sva djeca Romske nacionalnosti na području Grada Goražde, obuhvaćena u sistemu socijalne zaštite.

U slijedećoj tabeli je dat pregled pomoći i novčanih izdvajanja za socijalnu zaštitu porodice sa djecom prema podacima Centra za socijalni rad BPK Goražde.

SOCIJALNA ZAŠTITA PORODICE SA DJECOM	2019	2020	2021	2022	2023
Dječiji dodatak	448	418	328	363	619
Pravo na novčanu pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu	91	90	64	64	73
Pravo na naknadu umjesto plate ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta	132	109	109	110	183
Pravo na izuzetnu novčanu pomoć ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje s posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta				96	101
Pravo na novčanu naknadu za novorođeno treće, četvrto i peto novorođeno dijete	403	429	429	462	474
Pravo na prehranu djeteta do šest mjeseci	24	29	15	7	33
Pravo na jednokratnu pomoć za opremu novorođenog djeteta	24	29	15	7	33
UKUPNO	1122	1104	960	1109	1516

Izvor: Podaci JU Centar za socijalni rad, 2024. godine, preuzeto iz Strategije razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

Sprečavanje i suzbijanje nasilja na osnovu spola, uključujući nasilje u porodici kao i trgovinu ljudima

Nasilje nad ženama i nasilje u porodici, kao jedan od najvećih izazova bosanskohercegovačkog društva, problem je koji je odnedavno izašao iz privatne u javnu sferu. Ipak nasilje nad ženama i nasilje u porodici je i dalje jedan od najtežih oblika kršenja prava žena. Prema Studiji o rasprostranjenosti i karakteristikama nasilja prema ženama u BiH prema nalazima istraživanja, više od polovine žena doživjelo je bar neki oblik nasilja nakon što je navršilo 15 godina. Najšire je rasprostranjeno nasilje koje nad ženama vrše njihovi sadašnji ili bivši partneri, jer su oni počinioci u 71,5% slučajeva. U cjelini gledano, sfera intimnih partnerskih i porodičnih odnosa daleko je veći izvor opasnosti od nasilja za žene nego što je to šira zajednica. Ova Studija je analizirala iskustva osoba ženskog spola u pogledu nasilja, a broj prijavljenih incidenata je i dalje niži od ovih podataka.

Odgovornost nadležnih institucija u pogledu postupanja po prijavama za nasilje u porodici je utvrđena Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj 20/13 i i 75/2021).

Na inicijativu Gender Centra Federacije BiH, uz finansijsku podršku UNFPA kroz Projekat “Prevenција i suzbijanje seksualnog i rodno baziranog nasilja” u Goraždu dana 20.07.2012. godine, Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice BPK-a, Goražde, Ministarstvo unutrašnjih poslova BPK-a, Goražde, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport BPK-a, Goražde, J.U. Centar za socijalni rad BPK-a, Goražde, Općinski

Sud, Kantonalno Tužilaštvo Goražde, Općina Goražde (sada Grad Goražde) , Općina Foča – Ustikolina, Općina Pale – Prača i NVO Udruženje žena “SEKA” Goražde, zaključili su Protokol o postupanju nadležnih institucija u slučaju nasilja u porodici i rodno baziranog nasilja. Osnovni cilj uspostavljanja referalnog mehanizma/Protokola bio je međusobno povezivanje svih institucija lokalne zajednice, kako bi zajedničkim djelovanjem, jasnim koracima i procedurama u postupanju omogućio da se žrtva osjeća sigurnom i zaštićenom nakon što progovori o nasilju i prijavi počinioca nasilja. Pored uspostavljanja referalnog mehanizma cilj Protokola je i uspostava koordinacionog tijela, koje bi svojim djelovanjem odgovorilo na pojavu i prevenciju nasilja na području BPK – a Goražde.²³

2018. godine je usvojen Program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za područje Bosansko – podrinjskog kantona Goražde 2019-2020, koji sadrži sljedeće oblasti:

1. Zaštita prava žrtava,
2. Unaprjeđenje osnaživanje postojećih kadrovskih i tehničkih kapaciteta,
3. Normativno pravni okvir,
4. Supervizija i edukacije;
5. Vođenje evidencije i dokumentacije,
6. Preventivne aktivnosti.

U Izvještaju o provedbi Programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za područje Bosansko – podrinjskog kantona Goražde 2019-2020 godina iz decembra 2020. godine, definisano je „*Evaluacijom provedbe Programa mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za područje BPK-a, Goražde 2019-2020. godina od strane koordinacionog tijela, zahvaljujući radu ovog koordinacionog tijela imamo rezultate koji pokazuju da se do sada 10.12.2020 realizirano 75% planiranih aktivnosti i ako nastavimo ovim tempom do kraja godine trebali bi imati dodatne rezultate.*“

Prema podacima JU Centar za socijalni rad BPK Goražde vezanim za broj intervencija, odnosno donešenih Rješenja po Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici tokom 2023. godine, doneseno je ukupno 8 Rješenja za 11 lica (počinitelji 10 muškaraca i 1 žena), a tokom 2024. godine je doneseno 36 rješenja za 41 lice (počinitelji 34 muškarca i 7 žena).

Centar za mentalno zdravlje provodi prevenciju u okviru svakodnevnog rada sa porodicama naših korisnika posebno težih hroničnih oboljenja u svrhu prevencije nasilja u porodici a posebno prema ženama i djeci. Prevencija o nasilju nad ženama je dio Godišnjeg plana rada CMZ-a. U okviru 2023/2024. godine provedeno je 10 mjera nasilja u porodici gdje se posebno radilo sa žrtvama nasilja (ženama) u cilju prevencije daljeg nasilnog ponašanja. Stručni kadar CMZ redovno učestvuje na sastancima, okruglim stolovima i javno istupa po pitanju nasilja, prevencije i svajetovanja kako na individualnim slučajevima tako i u lokalnoj zajednici. Redovno se održavaju stanci sa Centrom za socijalni rad, školama i drugim ustanovama s ciljem unaprjeđenja multisektorske saradnje i prevencije nasilja. U okviru svakodnevnog rada uposlenika CMZ-a vrše se savjetovanja o nasilju u svrhu pravovremene reakcije kao i direktne

²³ Program mjera za prevenciju, zaštitu i borbu protiv nasilja u porodici za područje Bosansko-podrinjskog kantona Goražde 2019-2020. godina

prijeve nasilja nadležnim institucijama. U aprilu 2024.godine pod organizacijom NVO Udruženja žena “SEKA” Goražde psiholozi CMZ-a bili su učesnici i edukatori zdravstvenih radnika isključivo na prevenciji, prepoznavanju znakova psihološkog nasilja prema ženama i davanja smjernica za postupanje u slučaju prepoznavanja nasilja kod preživjelih.

U toku 2023/2024. godine u JU OŠ „HASAN TURČALO BRZI“ Ilovača provedene su aktivnosti koje se odnose na prevenciju nasilja nad ženama:

- 2023. godine – promocija knjige „*Podrška preživjelim ratnog seksualnog zlostavljanja*“ – Sabiha Husić (direktor i stručni saradnici škole)
- 2023. godina – performans „*Budi ruka spasa jer šutnja nije zlato*“ – 16 dana aktivnizma protiv nasilja nad ženama
- 2024. godina – projekat CSAPE(2022-2024) „*Edukacija u cilju prevencije seksualnog zlostavljanja djece*“ (nastavnici i stručni saradnici).

Zdravlje

Vijeće ministara BiH je usvojilo Strategiju za odgovor na HIV i AIDS u BiH i Politiku seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava u BiH kojima se provode promotivne i afirmativne aktivnosti koje, između ostalog, tretiraju i ravnopravnost spolova u smislu ravnopravnog pristupa pravima i zdravstvenim servisima.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti FBiH reguliraju se prava na zdravstvene usluge standardnog kvaliteta i jednakog sadržaja, dok u okviru obaveznog pokrića zdravstvenim osiguranjem žene imaju pravo na potpunu zdravstvenu zaštitu po pitanju trudnoće i materinstva, pravo na liječenje i medicinska sredstva, te pravo na vještačku oplodnju. Zakonom o zdravstvenoj zaštiti FBiH svim ženama (državljkama BiH) garantira se pravo na besplatan porod, postporođajnu zaštitu za majku u narednih šest mjeseci i besplatnu zdravstvenu zaštitu za djecu do 18 godina. U FBiH osnovnim paketom zdravstvenih prava predviđen je i paket osnovnih prava za neosigurane osobe koji se finansira sredstvima budžeta kantona ili općine prema mjestu zadnjeg prebivališta neosigurane osobe.

Na području Grada Goražde su JZU Kantonalna bolnica Goražde i JU Dom zdravlja „dr Isak Samokovlija“ Goražde. Dom zdravlja pruža zdravstvene usluge u sjedištu i putem ambulantne porodične medicine i timova.

Broj ustanova primarne zdravstvene zaštite	2017	2018	2019	2020	2021
Dom zdravlja	1	1	1	1	1
Područne ambulante	8	8	8	8	8
Timovi obiteljske medicine	9	9	9	9	9

Izvor: Podaci JU Dom zdravlja Goražde, 2023. godine²⁴

²⁴ Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

Od 2022. godine u Bosansko-podrinjskom kantonu se primjenjuje Zakon o liječenju neplodnosti biomedicinski potpomognutom oplodnjom. Pravo na biomedicinski potpomognutu oplodnju imaju punoljetni, poslovno sposobni parovi u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici koji nemaju djece, da je žena u dobi do 42 godine života te koji imaju nalaz ljekara spec. ginekologije i akušerstva kojim se potvrđuje da su provedeni postupci utvrđivanja neplodnosti ili smanjene plodnosti. Za postupak vantjelesne oplodnje parovi mogu dobiti iznos od 2.808KM, za intracitoplazmatsku mikroinjekciju spermija 3.822KM, intrauterina inseminacija košta 610 KM, dok je za pohranjivanje spolnih stanica predviđen iznos od 100KM. Parovi imaju pravo na tri pokušaja intrauterine inseminacije gdje prvipokušaj Zavod zdravstvenog osiguranja BPK Goražde finansira u stopostotnom iznosu cijene utvrđene u tarifi zdravstvenih usluga, a ostale sa 50 posto, te pet pokušaja vantjelesne oplodnje gdje se prvi finansira stoprocentno, dok svaki naredni Zavod plaća 50 posto. Kada je u pitanju pohranjivanje spolnih ćelija, Zavod prvu godinu finansira sto posto, a svaku narednu godinu u iznosu od 30 posto. Prema podacima iz 2022. godine, za početak je planirao 27.197KM, a sredstva u iznosu od 30.000 KM za podršku vantjelesnoj oplodnji planirana su i u budžetu kantonalnog Ministarstva zdravstva.²⁵

Javni život

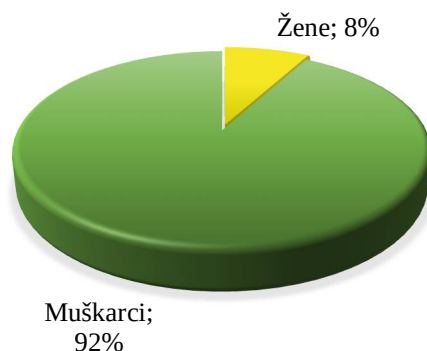
Stanje ravnopravnosti spolova u oblasti javnog života se prvenstveno sagledava kroz ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca na pozicijama donošenja odluka. Bosna i Hercegovina je 1998. godine uvela kvotu za manje zastupljeni spol kao mjeru za osiguravanje jednakog učešća žena i muškaraca u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. Ova kvota je definirana članom 4.19 Izbornog zakona koji se odnosi se na minimalnu zastupljenost oba spola na listama kandidata od 40% sa utvrđenim rasporedom na listi za manje zastupljeni spol. Kvota se dosljedno provodi međutim brojna istraživanja pokazuju da biračko tijelo svojim glasovima prednost daje osobama muškog spola.

Žene su manje zastupljeni spol na mjestima odlučivanja u politici, a posebno u zakonodavnim tijelima na svim nivoima vlasti. U zakonodavnim tijelima lokalnih samouprava u BiH prosječna zastupljenost žena iznosi ispod 18%.

Stanje u Gradskom vijeću Grada Goražde je ispod prosjeka za BiH. U trenutnom sazivu, od 25 vijećnika, samo su dvije osobe ženskog spola odnosno 8%.

²⁵ Web stranice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, <https://bpkg.gov.ba/vijesti/109920/109920>

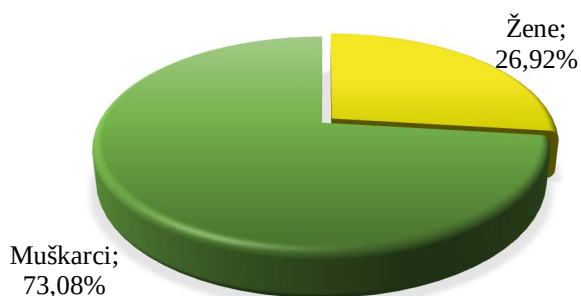
GRADSKI VIJEĆNICI GRADA GORAŽDA PREMA SPOLU

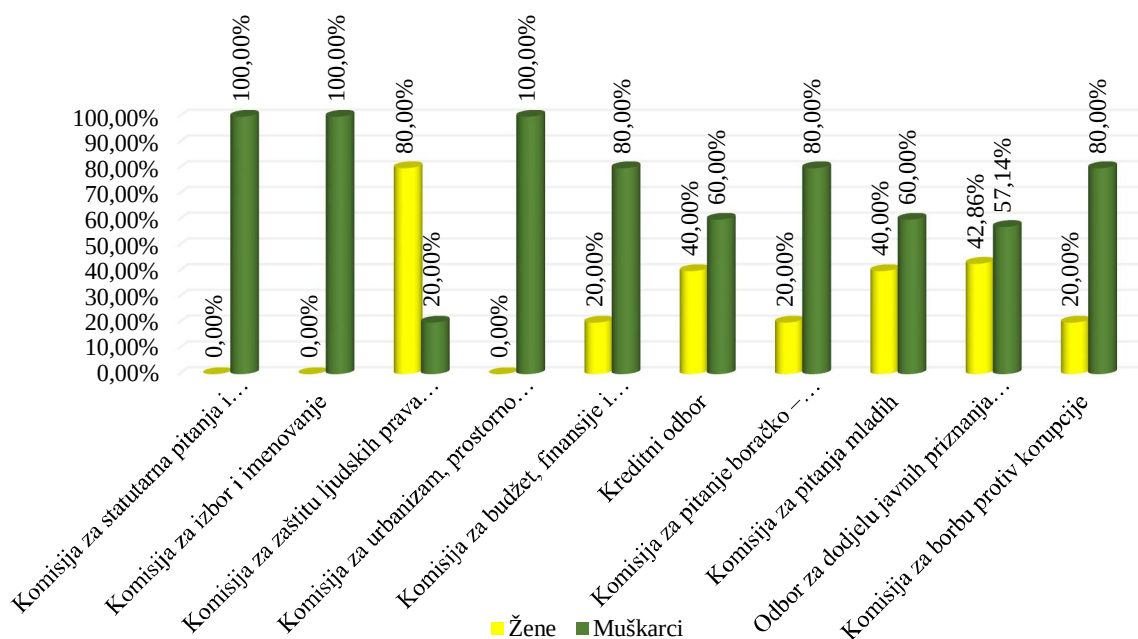
Izvor: Web stranice Grada Goražde

Dok je mogućnost uticaja gradskih organa na rezultate izbora ograničena, uticaj na sastav gradskih komisija je veći. Trenutno učešće osoba muškog i ženskog spola u stalnim radnim tijelima iznosi 73,08% osoba muškog spola i 26,92% osoba ženskog spola. U dva radna tijela, od njih 10, su imenovane predsjednice, u svim ostalim su imenovani predsjednici. I dalje postoje komisije u kojima su žene ili muškarci podzastupljeni, a u prosjeku nije ispunjen ni minimalni prag zastupljenosti od 40%. Od 10 radnih tijela, u tri nisu imenovane osobe ženskog spola.

STALNA RADNA TIJELA GRADSKOG VIJEĆA

SASTAV STALNIH RADNIH TIJELA PREMA SPOLU

Izvor: Web stranice Grada Goražde

Žene su podzastupljeni spol i kada se posmatra sastav Savjeta mjesnih zajednica. Na području Grada je uspostavljeno 20 mjesnih zajednica sa ukupno aktivnih 126 članova savjeta, od koga broja su samo 2 žene (1,59%). Uloga mjesnih zajednica je pozicionirana u skladu sa normativnim okvirom i pretpostavlja aktivno djelovanje i doprinos u razvoja politika i implementacije projekata.

SASTAV SAVJETA MJESNIH ZAJEDNICA PREMA SPOLU

Izvor: Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

Opremljenost prostorija i postojanje opreme za rad je kvalitetnije pozicionirano u gradskim MZ u odnosu na ruralne. Što se tiče infrastrukture za organizovanje društvenih sadržaja, mjesne zajednice na području Goražde u većini slučajeva raspolažu određenim kapacitetima.

Tabela 50. Lista mjesnih zajednica Grad Goražde u 2023. godini

Naziv mjesne zajednice	m ² kancelarijskog prostora u funkciji	Broj aktivnih članova savjeta	Broj žena aktivno uključenih u rad savjeta	Posjedovanje kancelarijske opreme (telefon, fax, kompjuter, itd) – Da ili Ne	Zatvoreni prostor za organiziranje javnih i kulturnih sadržaja
Goražde I	20	7	0	Da	Da
Goražde II	18	5	1	Da	Ne
Goražde III	38	9	0	Da	Da
Goražde VI	80	9	0	Da	Da
Vitkovići	120	9	1	Da	Da
Mravinjac	80	5	0	Da	Da
Sadba	20	5	0	Da	Ne
Vranići	133	9	0	Da	Da
Posestra	25	5	0	Da	Da
Bogušići	90	5	0	Da	Da
Berič	132	7	0	Da	Da
Osanica	80	5	0	Da	Da
Rešetnica	98	7	0	Da	Da
Ilovača	126	7	0	Da	Da
Faočići	0	5	0	Da	Ne
Orahovica	137	7	0	Da	Ne
Kraboriš	300 (20)	5	0	Da	Da
Osječani	280	5	0	Ne	Da
Hubjeri	120	3	0	Da	Da
Zupčići	90	7	0	Da	Da

Izvor: Podaci Služba za društvene djelatnosti i opću upravu, 2024. godine²⁶

Općinsko vijeće Općine Goražde je 2005. godine usvojilo Etički kodeks za izabrane zvaničnike Općine Goražde, kojim se utvrđuje okvir etičkih principa za izabrane zvaničnike, prilagođen postojećem zakonodavstvu.

Ravnopravnost spolova u kontekstu zaštite okoliša i klimatskih promjena

Zaštita okoliša i klimatske promjene su međusobno povezani koncepti koji se bave očuvanjem prirodnih resursa i smanjenjem ljudskog utjecaja na planet. Zaštita okoliša je ključna za ublažavanje klimatskih promjena jer očuvanje i obnovljene prirodne resurse doprinose smanjenju emisija stakleničkih plinova. Održive prakse, poput korištenja obnovljivih izvora

²⁶ Preuzeto iz Strategije razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

energije i očuvanja šuma, igraju važnu ulogu u zdravijem okolišu i smanjenju negativnih učinaka klimatskih promjena. Zajednička akcija pojedinaca, lokalne zajednice, vlade i međunarodnih organizacija potrebna je za rješavanje ovih međusobno povezanih izazova.

Ravnopravnost spolova u kontekstu zaštite okoliša i klimatskih promjena je važna tema zbog uticaja koji održiva razvojna politika može imati na različite spolove.

Klimatske promjene imaju različite utjecaje na žene i muškarce, posebno u zemljama u razvoju. Žene često nose veći teret nepovoljnih klimatskih uvjeta, kao što su suše ili poplave, jer su obično zadužene za opskrbu obitelji vodom, hranom i energijom, a u slučaju prirodne katastrofe, žene češće postaju ekonomski ovisne. Uključivanje žena u procese donošenja odluka o zaštiti okoliša i klimatskim promjenama može pojačati učinkovitost rješenja. Različiti pogledi i iskustva žena mogu doprinijeti holističkom pristupu rješavanju ekoloških problema. Osnaživanje žena kroz edukaciju o klimatskim promjenama i održivom razvoju može povećati njihovu otpornost i sposobnost suočavanja s negativnim utjecajima okoliša.

Ravnopravnost spolova također se odnosi na pristup resursima poput zemlje, financija i obrazovanja. Kada žene imaju jednake mogućnosti pristupa tim resursima, mogu bolje reagirati na klimatske promjene i sudjelovati u održivim praksama.

Organizacije i vlade širom svijeta prepoznaju važnost povezivanja ravnopravnosti spolova s klimatskim akcijama i često implementiraju politike koje potiču uključivanje žena u inicijative zaštite okoliša.

Strateški cilj 3 u Strategiji razvoja Grada Goražde za period od 2024. do 2027. godine podrazumjeva: *Unaprijeđena uredenost grada zasnovana na održivosti, ekološkim tranzicijskim zahtjevima i savremenom primjenljivom prostornom planiranju*. U sklopu ovog cilja definisani su prioriteti 3.1. Poboljšati ostvarivanje okolišnih kriterija i uredenost grada i 3.2. Osigurati zeleni rast zasnovan na čistim energijama i održivom upravljanju prostorom. Prioritet *Poboljšati ostvarivanje okolišnih kriterija i uredenost grada* je fokusiran na okolišna pitanja sa naglaskom na javno komunalno preduzeće, vodne usluge i adekvatno odlaganje otpada. Ovaj prioritet je usko povezan sa širim okvirom planiranja i njegovo ostvarivanje dovodi do multipliciranih efekata na sve oblasti društvenog razvoja. U okviru pomenutih fokusa komunalnom preduzeću se daje strateški značaj obzirom da je direktan alat za postizanje strateških ciljeva i vizije Grada Goražde.

Prioritet *Osigurati zeleni rast zasnovan na čistim energijama i održivom upravljanju prostorom* je iskorak Grada Goražde u doprinosu širim razvojnim pravcima i uključuje mjera koje stvaraju pretpostavke koje doprinose kvaliteti zraka na području grada, smanjenju potrošnje energije, veću energijsku efikasnost i veću prisutnost korišćenja zelenih energija.

U svrhu izvršenja pririteta definisane su mjere:

Prioritet	Mjera
3.1. Poboľjšati ostvarivanje okolišnih kriterija i uređenost grada	3.1.1. Poboľjšanje komunalnih usluga i čistoće 3.1.2. Unaprijeđenje vodnih usluga 3.1.3. Osiguranje adekvatnog odlaganje otpada
3.2. Osigurati zeleni rast zasnovan na čistim energijama i održivom upravljanju prostorom	3.2.1. Osiguranje i doprinos energijskoj efikasnost i energetske tranziciji 3.2.2. Razvoj prostorno planske dokumentacije usklađene sa zahtjevima u prostoru i zaštitoj prirodnog kapitala

Izvor: Strategija razvoja Grada Goražde 2024-2027. (Prilagođena i revidirana)

V. Struktura Gender akcionog plana Grada Goražde

U skladu sa prethodnom analizom stanja ravnopravnosti u općini i pregleda provođenja obaveza iz Zakona o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini jasno je da je donošenje Gender akcionog plana (LGAP) Grada Goražde 2025-2027. optimalan pristup.

Struktura Gender akcionog plana Grada Goražde 2025-2027. godine odražava trenutno stanje ravnopravnosti spolova i institucionalizacije ravnopravnosti spolova i sadrži tri srednjeročna cilja te u okviru svakog cilja rezultate koji se planiraju postići i to:

Srednjeročni cilj 1.

- Gradsko vijeće i gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova

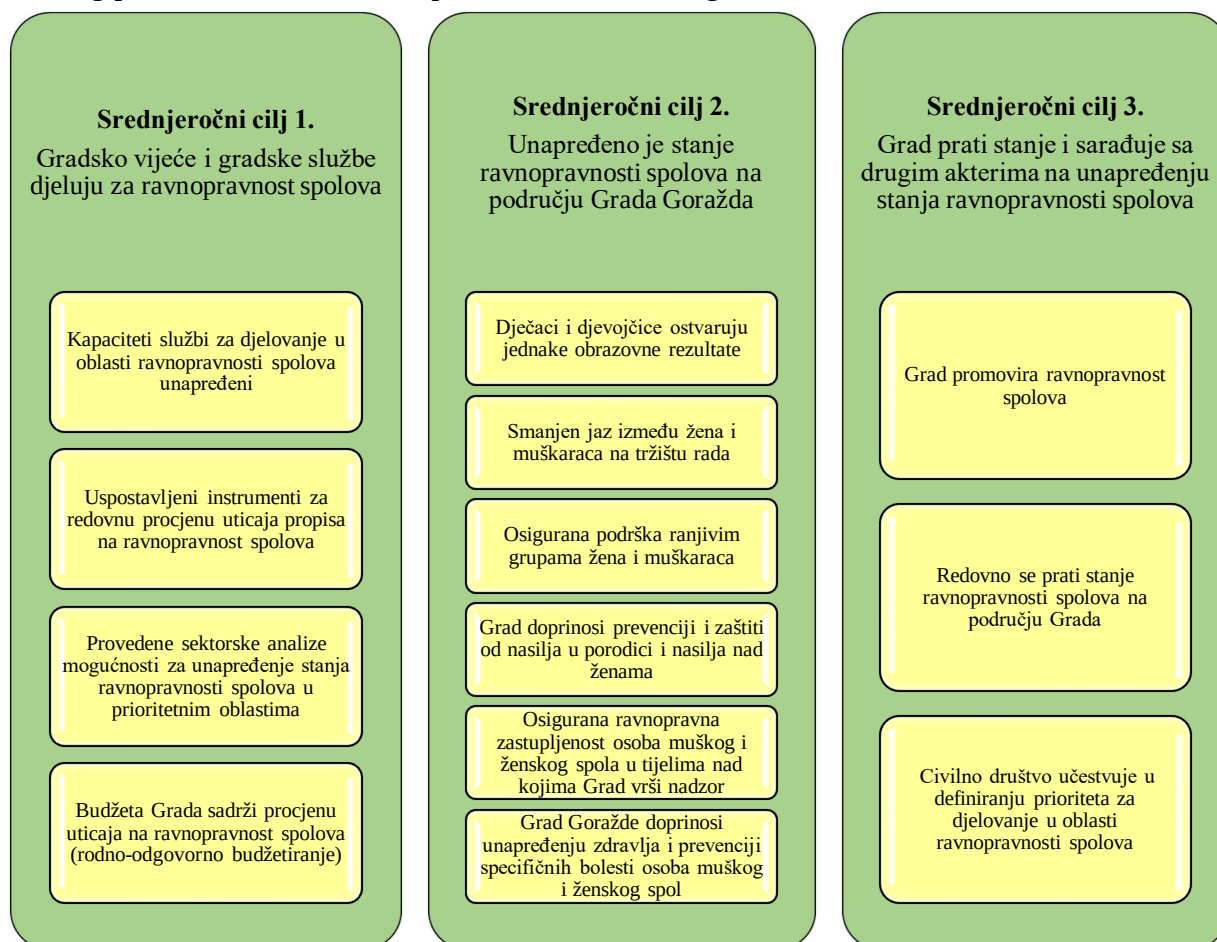
Srednjeročni cilj 2.

- Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde

Srednjeročni cilj 3.

- Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova

Struktura Gender akcionog plana Grada Goražde je prikazana shematski ispod dok je detaljno prikazana u matrici logičkog okvira u narednom dijelu dokumenta: Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana Grada Goražde za period 2025. – 2027. godina.

VI. Ciljevi i aktivnosti Gender akcionog plana Grada Goražde za period 2025. – 2027. godine

Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova											
Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
1.1. Kapaciteti službi za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova unapređeni	Formirati Tim za praćenje i izvještavanje G APa	Gradonačelnik Grada Goražde	Formiran Tim sa predstanicima gradskih službi	Maj 2025	Budžet Grada i partnerstvo						Rješenje o imenovanju Tima, Usvojen Poslovnik o radu Definisani zadaci članova Tima
	Obuke na temu ravnopravnosti spolova i diskriminacije na osnovu spola	Tim za praćenje i izvještavanje	Održane dvije obuke za članove Tima	Juni 2025.	Budžet Grada i partnerstvo					Npr. 8 članica i 7 članova	Spisak sa radionice, fotografije, materijali

Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova											
Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Utvrđiti instrumente za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova unapređeni	Tim za praćanje i izvještavanje	Utvrđena metodologija za procjenu uticaja propisa Utvrđena metodologija za analizu uticaja plana i budžeta	Maj 2025.	Budžet Grada i partnerstvo					-	Odluka o usvajanju metodologije
1.2. Uspostavljeni instrumenti za redovnu procjenu uticaja propisa na ravnopravnost spolova	Provesti obuke za ključne službe Grada	Tim za praćanje i izvještavanje	Kapaciteti nadležnih službi Grada omogućavaju primjenu metodologije za procjenu uticaja propisa i metodologije za analizu uticaja plana i budžeta	Novembar 2025. godine	Redovna sredstva i projekti					8 članica i 7 članova	Spisak sa radionice, fotografije, materijali

Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova											
Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
1.3. Provedene sektorske analize mogućnosti za unapređenje stanja ravnopravnosti spolova u prioritetnim oblastima	Analizirati dostupnosti administrativnih podataka razvrstanih po spolu	Tim za praćenje i izvještavanje G APa, Gradske službe	Analiza o dostupnosti o administrativnih podataka razvrstanih po spolu	Maj 2025.	Redovna sredstva						Baze podataka Službi razvrstane po spolu
	Unaprijediti administrativne baze podataka	Tim za praćenje i izvještavanje G APa, Gradske službe		2027. godina	Redovna sredstva						Broj baza razvrstanih po spolu i visina budžetskih sredstva koja su razvrstana po spolu

Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova											
Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
1.4. Budžeta Grada sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	Nadležne službe na osnovu analiza stanja u obrazloženju prijedloga Budžeta procijenile uticaj na (ne)ravnopravnost spolova kroz budžetske programe	Tim za praćenje i izvještavanje G APa, Sve Gradske službe	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	kontinuirano	Redovna sredstva						
	Izvještaj o izvršenju Budžeta Grada Goražde sadrži informacije o uticaju na (ne)ravnopravnost spolova kroz budžetske programe	Tim za praćenje i izvještavanje G APa	% oblasti koji sadrži procjenu uticaja na ravnopravnost spolova (rodno-odgovorno budžetiranje)	kontinuirano	Redovna sredstva						Izvještaji o izvršavanju u budžeta

Srednjoročni cilj 1: Gradsko vijeće i Gradske službe djeluju za ravnopravnost spolova											
Očekivani rezultati	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Sredstva za provođenje Gender akcionog plana Grada Goražde su planirana u budžetu	Tim za praćenje i izvještavanje G APa,	Iznos sredstava	kontinuirano	Redovna sredstva						

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
2.1. Dječaci i djevojčice ostvaruju jednake obrazovne rezultate	Promocija učešća djevojčica i dječaka u oblasti obrazovanja u kojima su manje zastupljeni	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa Aktiv direktora SŠ	Izrađen i provodi se program promocije u saradnji sa osnovnim školama i drugim servisima Djevojčice romske nacionalnosti uključene u aktivnosti promocije	Maj 2025. godine i kontinuirano	Redovna sredstva					Najmanje 500 dječaka i 500 djevojčica	
	Podrška školovanju za marginalizirane grupe	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa Aktiv direktora OŠ	Izrađen je program stipendiranja studenata sa jednakim pravima za sve studente	Maj 2025.	Redovna sredstva					Najmanje 40% osoba oba spola	Izvještaji o realizaciji programa

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Izvršiti analizu uticaja dodijeljenih stipendija za učenike i učenica (ne)ravnopravno st spolova i (po potrebi) izmijeniti kriterije dodjele	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Analiza izrađena i dostavljena GV sa preporukama	Maj 2025.	Redovna sredstva					Nije primjenljivo	
	Promocija sporta za sve	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa Sportski savez	Broj podržanih klubova koji promovišu sportove za dječake i djevojčice, žene i muškarce (sa posebnim fokusom na žene sa invaliditetom/r oditelje djece sa	Redovno	Redovna sredstva						

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
			invaliditetom)								
2.2. Smanjen jaz između žena i muškaraca na tržištu rada	Kreirati programe podrške nezaposlenim ženama kroz korištenje mjera aktivne politike zapošljavanja	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa, Služba za privredu i finansije	Izrađen program podrške	2025. – 2027. godina	Budžet Grada i partnerstvo						
	Analizirati mogućnosti za unapređenje kapaciteta predškolskih ustanova	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa, Služba za društvenu djelatnost i opću upravu	Analiza izrađena i dostavljena	Maj 2025. godine	Redovna sredstva						Analiza i izvještaji o provedenim preporukama

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
2.3. Osigurana podrška ranjivim grupama žena i muškaraca	Osigurati finansijsku podršku porodicama sa novorođenom djecom	Služba za boračko-invalidsku zaštitu, socijalno-stambena pitanja, izbjeglice i raseljena lica, Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Nastaviti sa osiguravanje redovnu podrške porodicama sa novorođenom djecom koja su u teškom finansijskom stanju	Kontinuirano	Redovna sredstva					100 % žene	Zaključci o isplati sredstva, analitičke kartice, izvještaj o izvršavanju budžeta
	Nastaviti sa finansijskom podrškom troškova biomedicinski potpomognute oplodnje	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Promovirati i osigurati finansijsku podršku troškova vantjelesne oplodnje	Kontinuirano	Redovna sredstva					100% žene	Baza korisnica, Zaključci za ispalatu sredstva, analitičke kartice, Izvještaj o izvršavanju budžeta

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
2.4. Grad doprinosi prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici i nasilja nad ženama	Doprinos prevenciji nasilja nad ženama i nasilja u porodici obilježavanjem Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.)	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa Komisija za ravnopravnost polova	Grad se pridružio kampanji	Kontinuirano	Redovna sredstva						Brošure, izvještaji sa sjednica, zapisnici i sl
	Organizovati obuke na temu seksualnog uznemiravanja	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Članovi i članice službi mogu prepoznati i odgovoriti na seksualno uznemiravanje u Gradskoj upravi Goražde	U toku 2025. godine	Budžet Grada i partnerstvo						Izvještaj sa obuke
	Donijeti Odluku o nultoj	Kabinet Gradonačelnik	U skladu sa Odlukom o	U roku	Redovna						Odluka o nultoj

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	toleranciji za seksualno uznemiravanje i uznemiravanje na osnovu spola	a, Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	nultoj toleranciji Vlade FBIH donesena Odluka za Gradske službe i ustanove pod nadzorom Grada								toleranciji
2.5. Osigurana ravnopravna zastupljenost osoba muškog i ženskog spola u tijelima nad kojima Grad vrši nadzor	Analizirati uzroke podzastupljenost i žena u Savjetima mjesnih zajednica Grada	Odsjek za mjesne zajednice, Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Analiza izrađena sa prijedlogom mjera	Kraj 2025. godine	Redovna sredstva					Nije primjenljivo	Podaci o zastupljenost i žena i muškaraca u Savjetima
	Osigurati ravnopravno učešće žena i muškaraca u svim komisijama Grada	Gradsko vijeće, putem Tima za praćenje i izvještavanje GAPa	Muškarci i žene zastupljeni sa najmanje 40% u svim komisija koje osnivaju tijela	Kontinuirano	Redovna sredstva					Nije primjenljivo	Odluka o potvrđivanju sastava komisija

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	uključujući i predsjednike/ce komisija		Grada								
2.6. Grad Goražde doprinosi unapređenju zdravlja i prevenciji specifičnih bolesti osoba muškog i ženskog spola	Promocija preventivnih sistematskih pregleda u institucijama i ustanovama čiji je osnivač Grad Goražde	Sve institucije i ustanove čiji je osnivač Grad Goražde	Sredstva za preventivne sistematske preglede žena i muškaraca zaposlenih u Gradu Goražde su osigurana	Kontinuirano	Redovna sredstva					Najmanje 80% osoba ženskog i muškog spola	

Srednjoročni cilj 2: Unapređeno je stanje ravnopravnosti spolova na području Grada Goražde											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani troškovi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
	Praćenje trendova i izvještavanje o zdravlju i prevenciji specifičnih bolesti osoba muškog i ženskog spola	Zdravstveni savjet Grada Goražde, Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Savjet za zdravlje kontinuirano provodi aktivnosti u oblasti prevencije Planiran je budžet za projekte Savjeta	Kontinuirano	Redovna sredstva					Nije primjenljivo	
	Promocija preventnih zdravstvenih pregleda bolesti osoba muškog i ženskog spola	Zdravstveni savjet Grada Goražde, Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Savjet za zdravlje kontinuirano provodi aktivnosti u oblasti prevencije	Kontinuirano	Redovna sredstva						

Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani resursi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
3.1. Grad promovira ravnopravnost spolova	Utvrđen je Program obilježavanja dana od značaja za ravnopravnost spolova	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa / Gradonačelnik	Obilježavaju se 8. mart „Međunarodni dan žena“, Međunarodna kampanja 16 dana aktivizma u borbi protiv nasilja (25.11. – 10.12.), Međunarodni dan žena u IKT-u, 19.11. Međunarodni dan muškaraca i drugi	Kraj 2025. godine	Budžet Grada i partnerstvo					Nije primjenljivo	Program obilježavanja Broj saopćenja za javnost
	Promotivni materijali o ciljevima Gender akcionog plana Grada Goražde su dostupni na web stranici i u šalter salama	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa i Kabinet Gradonačelnika	Broj izrađenih materijala	Maj 2025. godine	Budžet Grada i partnerstvo					Nije primjenljivo	Promotivni materijali

Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani resursi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
3.2. Redovno se prati stanje ravnopravnosti spolova na području Grada	Gradonačelnik razmatra izvještaj o provođenju Gender akcionog plana	Gradonačelnik	Usvojen izvještaj i doneseni zaključci o prioritetima	Februar svake godine						Nije primjenljivo	Zapisnik Gradskog vijeća
	Izvršiti procjenu (evaluaciju) provođenja Gender akcionog plana kao osnovu za izradu narednog Gender akcionog plana	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa Gradonačelnik i nevladin sektor	Izvršena procjena provođenja Gender akcionog plana	Decembar 2027. godine						Nije primjenljivo	Izvještaj o evaluaciji Nacrt GAP
	Utvrđen je spisak organizacija civilnog društva i pojedinaca koje se bave ravnopravnošću spolova	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Spisak dostupan svim općinskim tijelima i na web stranici Grada	Kraj 2025. godine						Nije primjenljivo	Web stranica Vijeća

Srednjoročni cilj 3: Grad prati stanje i sarađuje sa drugim akterima na unapređenju stanja ravnopravnosti spolova											
Očekivani rezultat	Aktivnost	Nosilac odgovornosti	Pokazatelj napretka u odnosu na početno stanje	Rok	Izvor finansiranja	Napredak do kraja 2025.	Napredak do kraja 2026.	Napredak do kraja 2027.	Planirani resursi u BAM	Krajnji korisnici po spolu	Izvor verifikacije
3.3. Civilno društvo učestvuje u definiranju prioriteta za djelovanje u oblasti ravnopravnosti spolova	Organizira se tematska sjednica sa civilnim društvom sa ciljem definiranja prioriteta u oblasti ravnopravnosti spol	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa	Tokom tematske sjednice prikupljeni prijedlozi civilnog društva u pogledu prioriteta	Oktober svake godine						Najmanje 10 organizacija civilnog društva po sjednici	Zapisnici sa sjednica
	Osigurana sredstva za projekte nevladinih organizacija sa ciljem provedbe Gender akcionog plana	Tim za praćenje i izvještavanje GAPa i	Dio sredstava za projekte NVO se dodjeljuje za aktivnosti provođenja GAP Nevladine organizacije dopinijele realizaciji GAP	Kontinuirano						U ovisnosti od ciljeva projekata	Izvještaji projekata Izvještaj o izvršenju budžeta

Osnovni pojmovi i definicije ravnopravnosti spolova

Diskriminacija po osnovu spola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo koje osobe ili grupe osoba zasnovano na spolu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

Direktna diskriminacija po osnovu spola postoji kada je osoba ili grupa osoba bila tretirana, tretira se ili može biti tretirana nepovoljnije u odnosu na drugu osobu ili grupu osoba u istoj ili sličnoj situaciji.

Indirektna diskriminacija po osnovu spola postoji kada prividno neutralna pravna norma, kriterij ili praksa jednaka za sve je dovela, dovodi ili bi mogla dovesti u nepovoljniji položaj osobu ili grupu osoba jednog spola u poređenju sa osobom ili grupom osoba drugog spola.

Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu spola kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje, ili kojim se postiže takav učinak.

Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja spolne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

Nasilje po osnovu spola je svako djelovanje kojim se nanosi ili može biti nanijeta fizička, psihička, seksualna ili ekonomska šteta ili patnja, kao i prijetnja takvim djelovanjem koje sputava osobu ili grupu osoba da uživa u svojim ljudskim pravima i slobodama u javnoj i privatnoj sferi života.

Nasilje po osnovu spola uključuje, ali se ne ograničava, na

- a. nasilje koje se dešava u porodici ili domaćinstvu;
- b. nasilje koje se dešava u široj zajednici;
- c. nasilje koje počinu ili tolerišu organi vlasti i drugi ovlašteni organi i pojedinci;
- d. nasilje po osnovu spola u slučaju oružanih sukoba.

Viktimizacija je oblik diskriminacije koji postoji kada se osoba ili grupa osoba dovede u nepovoljniji položaj zbog: odbijanja naloga za diskriminatornim postupanjem, prijave diskriminacije, svjedočenja u postupku zaštite od diskriminacije na osnovu spola, ili ako je na bilo koji drugi način osoba sudjelovala u postupku vođenom povodom diskriminacije na osnovu spola.

Spol predstavlja biološke i psihološke karakteristike po kojima se razlikuju osobe muškog i ženskog spola.

Gender/rod predstavlja sociološki i kulturološki uvjetovanu razliku između osoba muškog i ženskog spola i odnosi se na sve uloge i osobine koje nisu uvjetovane ili određene isključivo

prirodnim ili biološkim faktorima, nego su prije proizvod normi, prakse, običaja i tradicije, i kroz vrijeme su promjenljivi.

Ravnopravnost spolova znači da su osobe muškog i ženskog spola jednako prisutne u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.

Jednak tretman svih osoba muškog i ženskog spola podrazumijeva osiguranje odsustva diskriminacije po osnovu spola.

Jednake mogućnosti svih osoba bez obzira na spol podrazumijeva odsustvo prepreka za ekonomsko, političko i društveno sudjelovanje po osnovu spola.

Diskriminacija u jeziku postoji kada se koristi isključivo jedan gramatički rod kao generički pojam.

Institucionalni mehanizmi za jednakopravnost spolova predstavljaju tijela koja su uspostavljena od nadležnih zakonodavnih, izvršnih i organa uprave svih nivoa vlasti u Bosni i Hercegovini radi provođenja Zakona o ravnopravnosti spolova u BiH, koordiniranja i realizacije programskih ciljeva iz Gender akcionog plana Bosne i Hercegovine i osiguranja provođenja međunarodnih standarda u oblasti ravnopravnosti spolova.

Rodno senzitivno ili odgovorno budžetiranje je neophodno sredstvo koje podrazumijeva poštivanje načela ravnopravnosti spolova tokom pripreme budžeta, te raspodjele i dodjele finansijskih resursa. Rodno budžetiranje predstavlja sagledavanje javnih politika na svim nivoima budžetskog procesa i restrukturiranje prihoda i rashoda kako bi se uzele u obzir potrebe i prioriteti različitih grupa žena i muškaraca imajući u vidu njihove različite uloge u porodici, ekonomiji i društvu. Rodno budžetiranje uključuje dva osnovna koraka: rodnu analizu budžeta i njeno provođenje kroz preraspodjelu budžeta. Rodnom analizom budžeta razvrstavaju se troškovi i prihodi naspram njihovog različitog utjecaja na žene i muškarce i time se uočavaju mjesta gdje su sakupljanje i distribucija državnog novca nepravedni.